

**POLACY WOBEC ZJAWISKA
PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OPINIE
OFIAR, SPRAWCÓW I ŚWIADKÓW
O WYSTĘPOWANIU I
OKOLICZNOŚCIACH WYSTĘPOWANIA
PRZEMOCY W RODZINIE.**

***Wyniki badań TNS OBOP dla
Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej***

Warszawa, październik 2007 r.

SPIS TREŚCI

Spis Treści	1
Informacje o badaniu	2
Wstęp	3
Najważniejsze wyniki i wnioski	5
1. Opinie na temat zjawiska przemocy – postawy wobec stereotypów	11
2. Opinie o rozpowszechnieniu zjawiska przemocy w Polsce	15
3. Znajomość rodzin z problemem przemocy w rodzinie	18
4. Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie według ofiar, sprawców i świadków	20
4.1. Ofiary przemocy w rodzinie – rozpowszechnienie zjawiska	20
4.2. Sprawcy przemocy w rodzinie – rozpowszechnienie zjawiska	22
4.3. Przemoc wobec innych członków gospodarstwa domowego	24
4.4. Zamieszkiwanie w gospodarstwie domowym, w którym dochodziło do przemocy	26
4.5. Charakterystyka ofiar przemocy w rodzinie	28
4.5.1. Społeczno-demograficzny profil ofiar poszczególnych form przemocy	28
4.5.2. Społeczno-demograficzny profil ofiar na podstawie deklaracji osób, które doświadczyły przemocy w rodzinie	29
4.5.3. Charakterystyka ofiar na podstawie deklaracji sprawców	31
4.5.4. Płeć ofiar na podstawie deklaracji uzyskanych od ofiar i sprawców przemocy w rodzinie	33
4.6. Charakterystyka sprawców przemocy w rodzinie	34
4.6.1. Społeczno-demograficzny profil sprawców na podstawie deklaracji osób, które stosowały przemoc w rodzinie	34
4.6.2. Społeczno-demograficzny profil sprawców poszczególnych form przemocy	35
4.6.3. Charakterystyka sprawców na podstawie deklaracji ofiar	35
4.6.4. Płeć sprawców na podstawie deklaracji uzyskanych od ofiar i sprawców przemocy w rodzinie	37
5. Ostatnie zdarzenie	38
5.1. Ostatnie zdarzenie według ofiar	38
5.2. Ostatnie zdarzenie – według sprawców	40
6. Życie w zagrożeniu – prawdopodobieństwo powtórzenia się sytuacji przemocy	41
6.1. Prawdopodobieństwo powtórzenia się sytuacji przemocy – według ofiar	41
6.2. Prawdopodobieństwo powtórzenia się sytuacji przemocy – według sprawców	43
7. Przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu	45
7.1. Przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu – według ofiar	45
7.2. Przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu – według sprawców	46
8. Korzystanie z pomocy różnych instytucji i organizacji oraz ocena ich skuteczności	47
8.1. Korzystanie z pomocy różnych instytucji i organizacji	47
8.2. Ocena skuteczności otrzymanej pomocy	50
Margines błędu przy wnioskowaniu	51
Kontrola realizacji i jakości badania w TNS OBOP	52

INFORMACJE O BADANIU

KLIENT:	MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
TEMAT:	POLACY WOBEC ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OPINIE OFIAR, SPRAWCÓW I DOMOWNIKÓW O WYSTĘPOWANIU I OKOLICZNOŚCIACH WYSTĘPOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE. <i>Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej</i>
TERMIN REALIZACJI BADAŃ:	19 – 30 WRZEŚNIA 2007 R.
PRÓBA	OGÓLNOPOLSKA, REPREZENTATYWNA, LOSOWA PRÓBA POLAKÓW W WIEKU 18 I WIĘCEJ LAT
LICZBA ZREALIZOWANYCH WYWIADÓW	3000
MAKSYMALNY STATYSTYCZNY BŁĄD POMIARU	±1,8% PRZY WIARYGODNOŚCI OSZACOWANIA RÓWNEJ 95%
METODOLOGIA BADANIA:	SONDAŻ ZREALIZOWANY ZA POŚREDNICTWEM WYWIADÓW TELEFONICZNYCH CATI
PROGRAMY WYKORZYSTANE DO OBLICZEŃ STATYSTYCZNYCH	SPSS FOR WINDOWS 14.0.

WSTĘP

We wrześniu 2007 r. TNS OBOP przeprowadził na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej badanie dotyczące przemocy w rodzinie. Jego celem było poznanie postaw Polaków wobec problemu przemocy w rodzinie, pośrednich lub bezpośrednich kontaktów z sytuacjami przemocy w rodzinie, okoliczności temu towarzyszących oraz identyfikacja ofiar oraz sprawców, także w rozróżnieniu na różne formy przemocy.

Badanie zostało przeprowadzone na ogólnopolskiej, losowej, reprezentatywnej próbie Polaków w wieku 18 i więcej lat. Zrealizowano 3000 wywiadów. Założona na takim poziomie wielkość próby miała umożliwić wnioskowanie o sytuacji ofiar i sprawców, których liczba – w stosunku do ogółu badanej populacji – byłaby zbyt mała, w przypadku standardowej, mniejszej próby 1000-osobowej. Badanie zostało zrealizowane za pośrednictwem wywiadów telefonicznych CATI.

Metoda badawcza wykorzystująca wywiad telefoniczny wydaje się być – w stosunku do badanej tematyki, do której zarówno ofiary jak i sprawcy przyznają się niechętnie – lepsza niż w przypadku bezpośrednich wywiadów kwestionariuszowych, gdy dochodzi do osobistego kontaktu ankietera z osobą odpowiadającą na pytania ankiety „twarzą w twarz”. Podczas telefonicznej rozmowy respondent może mieć większe poczucie anonimowości (choćby nawet spotkał ankietera – nie rozpozna go, ankieter nie wie jak respondent się nazywa, ani gdzie mieszka). Próba kontaktu w niedogodnym dla respondenta momencie – na przykład obecności w domu sprawcy przemocy – nie musi się w takiej sytuacji kończyć odmową udziału w badaniu lub udzieleniem nieszczerych odpowiedzi, ale umówieniem na inny, bardziej odpowiadający respondentowi termin, w sposób niezakłócający normalnego rytmu życia domowego. Większemu poczuciu bezpieczeństwa sprzyja też fakt, że pytania odczytywane przez ankietera nie są słyszane przez osoby inne niż rozmówca. Ponadto, odpowiadając, respondent może odpowiadać tylko „tak” lub „nie”, lub podawać numer odczytywanej odpowiedzi.

Łatwiejsze jest też – przy wysokim poziomie telefonizacji w Polsce – dotarcie do środowisk trudno dostępnych (zamknięte osiedla, które również nie są wolne od przemocy w rodzinie – z jednej strony oraz grupy dotknięte dysfunkcjami – z drugiej).

Jak już wspominaliśmy, celem badania było rozpoznanie zjawiska przemocy w rodzinie – funkcjonujących stereotypów, postrzeganej społecznie skali zjawiska na różnych poziomach dystansu wobec przeciętnego człowieka (poziom kraju, województwa, miejscowości, najbliższej okolicy) oraz okoliczności towarzyszących przemocy w rodzinie na poziomie ogólnym, ale również z możliwością analizy na poziomie poszczególnych form przemocy (fizycznej, psychicznej, ekonomicznej, czy seksualnej). Innym wykorzystanym wskaźnikiem mówiącym o powszechności zjawiska przemocy były pytania o znajomość rodzin, w których występowałby problem przemocy w rodzinie.

Uzyskane w badaniu wyniki pozwoliły na oszacowanie liczby ofiar oraz sprawców przemocy, ich charakterystykę, zmierzenie częstotliwości występowania przemocy (czy było to jednorazowe wydarzenie, czy sytuacje te powtarzały się więcej razy) oraz oszacowanie okresu, kiedy podobna sytuacja miała miejsce ostatnio (wystąpienie podobnej sytuacji dawniej niż 5 lat temu mówi o doświadczeniach z dalszej przeszłości respondenta, natomiast wystąpienie jej w ciągu ostatnich 12 miesięcy – wskazuje na to, że problem przemocy jest aktualnym problemem rodziny). Zadane w badaniu pytanie o prawdopodobieństwo powtórzenia się takich zachowań niepożądanych wskazuje dodatkowo, ilu Polaków (spośród tych, którzy przyznają się do występowania przemocy w rodzinie oraz zakładając, że uzyskane wyniki nie są li tylko pochodną postaw życzeniowych) żyje w ciągłym poczuciu zagrożenia przemocą domową. Ponadto, celem badania była też kwestia przemocy dokonywanej pod wpływem alkoholu. W przypadku zdiagnozowania przemocy w rodzinie (zamieszkiwania w gospodarstwie domowym, w których dochodziło do przemocy – sprawca, ofiara, świadek przemocy wobec innych osób w gospodarstwie) pytano ponadto o korzystanie z pomocy różnych instytucji i organizacji oraz ocenę skuteczności tej pomocy – jeśli z niej korzystano.

Pod kątem analizy sytuacji ofiar i sprawców, w kwestionariuszu wywiadu uwzględniono kwestie dotyczące sytuacji społeczno-demograficznej ludzi (ich płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania, wielkość gospodarstwa domowego, sytuację materialną, zdrowotną stan cywilny oraz obecność dzieci do 18 lat w gospodarstwie domowym).

NAJWAŻNIEJSZE WYNIKI I WNIOSKI

OPINIE NA TEMAT ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE – POSTAWY WOBEC STEREOTYPÓW

- Polacy w większości nie zgadzają się ze szkodliwymi stereotypami na temat przemocy w rodzinie, jednak niepokoi mimo wszystko stosunkowo wysoki poziom poparcia dla niektórych z nich.
- Wciąż pokutuje w społeczeństwie przekonanie, że ofiary przemocy akceptują swoją sytuację (49%), co może wpływać na obojętność wobec przypadków przemocy w rodzinie obserwowanych w otoczeniu.
- Częste jest zrzucanie na ofiary odpowiedzialności za doświadczaną przemoc – co czwarty respondent sądzi, że sprawca zaprzestanie przemocy, gdy nie będzie prowokowany (24%), tyle samo uważa, że strach przed poruszeniem pewnych problemów w rozmowie z mężem jest problemem żony.
- Wciąż znaczna część społeczeństwa uważa za normalne podczas kłótni w rodzinie: obrażanie i wyzwiska (24%) oraz szarpanie i popychanie (18%). Powodem do niepokoju mogą być dopiero siniaki i rany na ciele ofiary (16%), a więc przemoc kojarzy się przede wszystkim z przemocą fizyczną.
- Dość niska jest świadomość tego, jak może przejawiać się przemoc ekonomiczna – co trzeci Polak (34%) wydzielenie pieniędzy i kontrolowanie wydatków współmałżonka uważa za przejaw gospodarności.
- Poparcie dla wszelkiego rodzaju stereotypów dotyczących przemocy – jej form i ofiar, wyraźnie wyższe od przeciętnego jest wśród osób po pięćdziesiątym roku życia, ludzi z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym oraz wśród mieszkańców wsi.
- Mężczyźni częściej od kobiet zgadzają się obiegowymi opiniami dotyczącymi przemocy seksualnej, co znajduje swoje odzwierciedlenie w wynikach dotyczących częstszego występowania tego rodzaju zachowań wśród mężczyzn.
- Stereotypy odrzucają najczęściej mieszkańcy dużych miast i osoby młode oraz ludzie z wyższym wykształceniem.

OPINIE O ROZPOWSZECHNIENIU ZJAWISKA PRZEMOCY W POLSCE

- Problem przemocy w rodzinie jest zjawiskiem dostrzeganym w polskim społeczeństwie. Z uzyskanych wypowiedzi wynika, że dotyczy on średnio około połowy rodzin.
- Okazuje się, że postrzeganie rozpowszechnienia zjawiska przemocy w rodzinie zmienia się w zależności od dystansu względem miejsca zamieszkania respondenta – za najczęstszą uważają oni przemoc w skali całego kraju, mniejszą – w skali województwa, za rzadszą – w zamieszkiwanej miejscowości, natomiast najrzadszą – w najbliższej okolicy.
- Przemoc uważana jest za problem co prawda częsty, ale dotyczący innych – nie zdarzający się w najbliższym otoczeniu.
- Większe rozpowszechnienie przemocy dostrzegają osoby, których ona bezpośrednio dotyczy – były jej ofiarami bądź sprawcami. Jednak również te osoby oceniają, że w najbliższym otoczeniu jest mniej przemocy w rodzinach niż w skali całego kraju.

ZNAJOMOŚĆ RODZIN Z PROBLEMEM PRZEMOCY W RODZINIE

- Znaczny odsetek, bo prawie dwie trzecie (64%) Polaków zna w swoim otoczeniu, sąsiedztwie takie rodziny, o których słyszeli lub wiedzą, że dochodzi w nich do różnych form przemocy.
- Wśród znanych sobie rodzin, najczęściej badani dostrzegają występowanie przemocy psychicznej (52% respondentów stwierdziło, że znają takie rodziny, w których dochodzi do przemocy psychicznej) oraz fizycznej (44%).
- Przypadki przemocy ekonomicznej (26%) oraz w szczególności seksualnej (9%) znane są mniejszej liczbie ankietowanych, być może dlatego, że są one łatwiejsze do ukrycia, być może rzeczywiście występują rzadziej; nie wykluczone też, że ma to też związek z wiedzą na temat tych form przemocy i brakiem umiejętności identyfikowania symptomów świadczących o przemocy ekonomicznej i seksualnej.

WYSTĘPOWANIE ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE WEDŁUG OFIAR, SPRAWCÓW I ŚWIADKÓW

- Kiedykolwiek jakiegokolwiek formy przemocy od członka rodziny doświadczył więcej niż co trzeci Polak (36%).
- Większość z tych osób było ofiarami przemocy co najwyżej kilkakrotnie i wcześniej niż przed 12 miesiącami. Osób wielokrotnie krzywdzonych przez członków rodziny jest 11%.
- Najbardziej rozpowszechnioną formą przemocy jest przemoc psychiczna (31%). Rzadziej badani doświadczali przemocy fizycznej (17%), ekonomicznej (8%) oraz seksualnej (3%).
- Zazwyczaj respondenci doświadczali tylko jednej formy przemocy (20%), ale co setny (1%) doznał ze strony członka rodziny zarówno przemocy fizycznej, psychicznej, ekonomicznej jak i seksualnej.
- Co piąty Polak (20%) – wedle uzyskanych deklaracji – był sprawcą przemocy wobec członków swojego gospodarstwa domowego. Także zazwyczaj zdarzyło się to co najwyżej kilka razy i ponad 12 miesięcy temu.
- Sprawcy najczęściej przyznawali się do przemocy psychicznej (15%), znacznie rzadziej do fizycznej (9%), a bardzo rzadko do ekonomicznej (2%) i seksualnej (0,4%).
- Większość sprawców przyznaje się do stosowania tylko jednej formy przemocy (13%).
- Ogólnie ponad dwie piąte (42%) Polaków zamieszkuje lub zamieszkiwało w gospodarstwie domowym, w którym dochodziło do przemocy (byli ofiarą przemocy, jej sprawcą lub świadkiem stosowania jej wobec innego członka rodziny).
- Do bycia ofiarami przemocy najczęściej przyznają się kobiety (39%), mieszkańcy miast powyżej 500 tys.(42%).
- Do doświadczenia przemocy co najmniej raz, częściej przyznawały się osoby z wyższym niż z podstawowym wykształceniem.
- Doświadczenie przemocy w rodzinie wpływa na jej stosowanie wobec członków rodziny – 13% Polaków to jednocześnie ofiary i sprawcy przemocy.

PRZEMOC WOBEC DZIECI, OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH

- Przemoc wobec dzieci jest zjawiskiem występującym stosunkowo często. 14% respondentów żyje w gospodarstwie, w którym ofiarą przemocy było dziecko.
- Dzieci najczęściej padały ofiarą przemocy psychicznej (10% badanych deklarowało, że w zamieszkiwanym gospodarstwie domowym ofiara przemocy emocjonalnej była osoba małoletnia) i fizycznej (7%), rzadziej ekonomicznej (3%) i seksualnej (mniej niż co setny).
- 5% Polaków mieszka w gospodarstwie domowym, gdzie ofiarą przemocy stała się osoba starsza lub niepełnosprawna.
- Wobec osób starszych stosowana jest przemoc psychiczna (3%), fizyczna (2%) i ekonomiczna (1%).
- Przemoc ekonomiczna niemal dwa razy częściej dotyka osoby chore, niepełnosprawne i wymagające opieki (13%) niż osoby zdrowe, które w ogóle nie chorują (7%).
- Osoby chore i niepełnosprawne (16%) oraz uskarżające się na poważniejsze dolegliwości (14%) są także częściej narażone na stanie się ofiarą wielokrotnych przypadków przemocy niż osoby zdrowe (7%).
- W gospodarstwach domowych, w których są dzieci, częściej niż w gospodarstwach bez dzieci przemoc wystąpiła w ciągu ostatnich 12 miesięcy (7% wobec 4%).
- Ponadto sprawcy przemocy z gospodarstw domowych, w których są dzieci do lat 18 częściej niż, gdy dzieci nie ma, przewidują, że mogą ponownie zastosować przemoc psychiczną (63% wobec 44%) oraz fizyczną (58% wobec 23%). Co świadczy o tym, że na przemoc szczególnie narażone są dzieci.

OSTATNIE ZDARZENIE

- Deklarowane zarówno przez sprawców, jak i przez ofiary przypadki przemocy w większości dotyczą zdarzeń sprzed 5 lub więcej lat.

- Jeśli przyjąć, że obecnie przemoc w największym stopniu dotyka osób, które doświadczyły jej w ciągu ostatnich 12 miesięcy to okazuje się, że osoby z wykształceniem wyższym, które najczęściej raportowały sytuacje przemocy są w rzeczywistości w mniejszym stopniu dotknięte tym problemem – w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyło jej 4% w porównaniu do 10% osób z wykształceniem podstawowym.

ŻYCIE W ZAGROŻENIU – PRAWDOPODOBIEŃSTWO POWTÓRZENIA SIĘ SYTUACJI PRZEMOCY

- Ofiary w większości przewidują, że przemoc członków rodziny w stosunku do nich nie powtórzy się w przyszłości, co może mieć związek z dużą częstotliwością raportowania sytuacji przemocy, które wydarzyły się dawniej niż w ciągu ostatnich 12 miesięcy.
- Podobnie większość sprawców sądzi, że w przyszłości nie dopuszczą się już przemocy wobec członków rodziny.
- Największe obawy, że przemoc może się powtórzyć mają ofiary przemocy psychicznej (47%) i ekonomicznej (38%). Rzadziej dopuszczają taką możliwość ofiary przemocy fizycznej (30%) i seksualnej (25%).
- Wśród sprawców najczęściej nie wykluczają ponownego zastosowania przemocy przede wszystkim sprawcy przemocy psychicznej (53%), a rzadziej osoby, które dopuściły się przemocy ekonomicznej (39%), fizycznej (38%) oraz seksualnej (39%).
- Powyższe wyniki wskazują, że „życzeniowe” myślenie częściej towarzyszy ofiarom przemocy niż sprawcom. W przypadku przemocy psychicznej, fizycznej i seksualnej, to sprawcy przemocy częściej niż ofiary obawiały się, że sytuacja przemocy w rodzinie może się powtórzyć. Jedynie w przypadku przemocy ekonomicznej prawdopodobieństwo szacowane jest przez sprawców i ofiary przemocy z podobną częstotliwością.

PRZEMOC W RODZINIE POD WPLYWEM ALKOHOLU

- Spożywanie alkoholu ma duży wpływ na występowanie przemocy w rodzinach. Okazuje się, że 46% ofiar – niezależnie od rodzaju przemocy – stwierdziło, że przynajmniej raz sprawca był w momencie zdarzenia pod wpływem alkoholu.
- Według ofiar, zdarzało się, że sprawcy byli pod wpływem alkoholu w 46% przypadków przemocy fizycznej, 45% przemocy psychicznej, 40% przemocy seksualnej oraz 38% przemocy ekonomicznej
- Sprawcy natomiast bardzo niechętnie przyznają się do picia alkoholu przed dopuszczeniem się przemocy wobec członków rodziny – jedynie 15% sprawców się do tego przyznaje.

KORZYSTANIE Z POMOCY RÓŻNYCH INSTYTUCJI I ORGANIZACJI ORAZ OCENA ICH SKUTECZNOŚCI

- Poziom korzystania z pomocy rodzin dotkniętych przemocą jest bardzo niewielki – korzystała z niej jedynie co piąta rodzina (21%).
- Z pomocy korzystają najczęściej rodziny, w których występują przemoc fizyczna (20%) i psychiczna (19%), a rzadziej te dotknięte przemocą seksualną (17%) i ekonomiczną (14%).
- Uzyskiwana pomoc najczęściej ograniczała się do interwencji policji, ew. sądu lub kuratora. Bardzo rzadko rodziny dotknięte przemocą korzystały z pomocy terapeutycznej, leczenia odwykowego, „Niebieskiej Karty” itp.
- Otrzymana pomoc jest jednak na ogół oceniana jako przynajmniej częściowo skuteczna – najbardziej w przypadku przemocy seksualnej (79%), najmniej – przemocy ekonomicznej (67%).

1. OPINIE NA TEMAT ZJAWISKA PRZEMOCY – POSTAWY WOBEC STEREOTYPÓW

W pierwszej części kwestionariusza respondenci poproszeni zostali o ustosunkowanie się do szeregu obiegowych opinii dotyczących przemocy w rodzinie oraz jej poszczególnych form: przemocy psychicznej, fizycznej, ekonomicznej i seksualnej. Okazuje się, że większość Polaków nie zgadza się ze stereotypami na temat przemocy. Jednocześnie jednak martwi mimo wszystko stosunkowo wysokie poparcie dla niektórych z nich.

STWIERDZENIA DOTYCZĄCE PRZEMOCY FIZYCZNEJ

Zdecydowana większość ankietowanych Polaków nie akceptuje stereotypowych stwierdzeń dotyczących przemocy fizycznej w rodzinie. 83% nie zgadza się, że o przemocy można mówić tylko wtedy, gdy widoczne są ślady na ciele ofiary, a 85% sprzeciwia się opinii, że rodzice mają prawo bić swoje dzieci. 82% respondentów nie zgadza się, że przemoc w rodzinie to wyolbrzymiony problem, a według 78% nie jest prawdą, że szarpanie, czy popychanie współmałżonka, to jeszcze nie są przejawy przemocy w rodzinie.

Stosunkowo najwięcej osób, bo prawie co piąta (18%) akceptuje opinię, że szarpanie, czy popychanie współmałżonka nie jest przejawem przemocy w rodzinie. Według 15% respondentów przemoc w rodzinie jest problemem wyolbrzymionym, a 16% uważa, że o przemocy można mówić tylko wtedy, jeśli są widoczne ślady na ciele ofiary. Ponadto co dziesiąty (10%) Polak jest zdania, że rodzice mają prawo bić swoje dzieci.

STWIERDZENIA DOTYCZĄCE PRZEMOCY PSYCHICZNEJ

Stereotypowe opinie na temat przemocy psychicznej, podobnie jak te dotyczące przemocy fizycznej, są odrzucane przez większość Polaków. Najwięcej – aż dziewięciu na dziesięciu (90%) badanych – nie zgadza się, że mąż ma prawo decydować, z kim jego żona może się kontaktować, a z kim nie. 83% respondentów nie akceptuje opinii, że pogrożki i zastraszanie partnera nie świadczą o przemocy wobec niego, natomiast 79%, że obsesyjna zazdrość, to przejaw miłości do partnera. Niższy jest poziom braku poparcia dla poglądu, że obrażanie

partnera i wyzwiska, to normalna rzecz, podczas sporu między małżonkami (73%) oraz, że jeśli żona boi się poruszać jakiś tematów w rozmowie z mężem, to jest to tylko jej problem (72%).

Pomimo stosunkowo wysokiego poziomu braku akceptacji dla stereotypów z zakresu przemocy emocjonalnej, prawie co czwarty Polak (po 24%) nie uważa za przemoc psychiczną obrażania partnera i wyzwisk podczas sporu między małżonkami oraz sytuacji, w której żona boi się poruszać pewnych tematów w rozmowie z mężem. Niemal co piąty (18%) badany respondent zgadza się, że obsesyjna zazdrość to przejaw miłości wobec partnera. Mniej, bo 13%, sądzi, że pogrożki i zastraszanie partnera nie świadczą o przemocy wobec niego, a niespełna co dziesiąty (9%) akceptuje pogląd, że mąż ma prawo do decydowania z kim może kontaktować się jego żona.

STWIERDZENIA DOTYCZĄCE PRZEMOCY EKONOMICZNEJ

Choć respondenci prawie powszechnie odrzucają pogląd o wartości pozbawiania dziecka posiłków jako środka wychowawczego oraz słuszności oddawania przez osoby starsze pieniędzy głowie rodziny, to jednak co trzeci uważa wydzielenie pieniędzy i kontrolowanie wszystkich wydatków współmałżonka za przejaw gospodarności. Z tym pierwszym stwierdzeniem zgadza się tylko trzech na stu Polaków (3%), a nie zgadza się 97%; z drugim zgadza się 8%, a nie zgadza 90% społeczeństwa. Zaś wydzielenie pieniędzy jest przejawem gospodarności dla 34% badanych – 60% nie zgadza się z tą opinią.

STWIERDZENIA DOTYCZĄCE PRZEMOCY SEKSUALNEJ

Zdecydowana większość Polaków nie zgadza się również ze stereotypami na temat przemocy seksualnej. Według 88% nie jest prawdą, że w sprawach seksu żona zawsze powinna zgadzać się na to co chce mąż. Natomiast 79% nie zgadza się, że gwałt w małżeństwie nie istnieje. Jednocześnie 15% badanych akceptuje ten pogląd, a co dziesiąty (10%) jest przekonany, że w sprawach seksu żona zawsze powinna zgadzać się na to co chce mąż.

STWIERDZENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE PRZEMOCY

Badani nie akceptują także stwierdzeń dotyczących ogólnie przemocy w rodzinie. 90% zgadza się, że zjawisko przemocy w rodzinie dotyczy różnych rodzin, a nie tylko środowisk patologicznych i z marginesu społecznego. 83% społeczeństwa polskiego nie widzi żadnych

okoliczności, które usprawiedliwiałyby przemoc w rodzinie, a 84% nie zgadza się, że ofiarom przemocy nie warto pomagać, bo i tak wrócą do sprawcy. Co więcej ankietowani nie popierają także poglądu (80%), według którego, jeśli ofiara przemocy w rodzinie sama nie poprosi o pomoc, to nikt nie powinien wtrącać się w to, co dzieje się w domu.

POLACY WOBEC STEREOTYPÓW I OPINII ZWIĄZANYCH ZE ZJAWISKIEM PRZEMOCY W RODZINIE			
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
Zjawisko przemocy w rodzinie dotyczy różnych rodzin, a nie tylko środowisk patologicznych i z marginesu społecznego	90%	8%	2%
O przemoc można mówić tylko wtedy, gdy widoczne są ślady na ciele ofiary np. siniaki, rany itp.	16%	83%	1%
Obrażanie partnera, wyzwiska, to normalna rzecz, podczas sporu między małżonkami	24%	73%	3%
Wiele rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie nie otrzymuje potrzebnej im pomocy	84%	11%	5%
Wydzielanie pieniędzy i kontrolowanie wszystkich wydatków, to tylko przejaw gospodarności współmałżonka	34%	60%	6%
Prawo w Polsce w niedostatecznym stopniu chroni ofiary przemocy w rodzinie	70%	20%	10%
Mąż ma prawo decydować o tym, z kim jego żona może się kontaktować, a z kim nie	9%	90%	1%
Ofiary przemocy w rodzinie akceptują swoją sytuację	49%	39%	12%
W sprawach seksu żona zawsze powinna zgadzać się na to co chce mąż	10%	88%	2%
Istnieją okoliczności, które usprawiedliwiają przemoc w rodzinie	13%	83%	4%
Rodzice mają prawo bić swoje dzieci	10%	85%	5%
Ofiarom przemocy w rodzinie nie warto pomagać – i tak wrócą do sprawcy	11%	84%	6%
Jeśli żona boi się poruszać jakichś tematów w rozmowie z mężem, to jest to tylko jej problem	24%	72%	4%
Sprawca przestanie stosować przemoc, gdy trafi na właściwego partnera, który nie będzie go prowokować	24%	68%	8%
Przemoc w rodzinie, to wyolbrzymiony problem – kłótnie, rękoczynny zdarzają się w każdym domu	15%	82%	3%
Pozbawianie dziecka posiłków, to dobry środek wychowawczy	3%	97%	0%
Pogróżki i zastraszanie partnera nie świadczą o przemoc wobec niego	13%	83%	4%
Odpowiednie służby nie zawsze mogą oferować pomoc ofiarom przemocy w rodzinie, gdyż ofiary nie zawsze przyznają się do swojej sytuacji	87%	11%	2%
Szarpanie, czy popychanie współmałżonka, to jeszcze nie są przejawy przemocy w rodzinie	18%	78%	4%
Jeśli ofiara przemocy w rodzinie sama nie prosi o pomoc, to nikt nie powinien wtrącać się w to, co dzieje się w tym domu	16%	80%	4%
Obsesyjna zazdrość, to przejaw miłości wobec partnera	18%	79%	3%
Gwałt w małżeństwie nie istnieje	15%	79%	6%
Osoby starsze nie mają tylu potrzeb i powinny oddawać pieniądze głowie rodziny	8%	90%	2%

Jedynie niewielki odsetek Polaków zgadza się ze szkodliwymi stereotypami dotyczącymi przemocy: 8% uważa przemoc za zjawisko pojawiające się wyłącznie w środowiskach

patologicznych, 13% dostrzega okoliczności, które przemoc w rodzinie usprawiedliwiają, 11% sądzi, że nie warto pomagać ofiarom przemocy, a nieco więcej, bo 16%, stwierdza, że jeśli ofiara przemocy sama nie prosi o pomoc, nie należy się wtrącać.

Istnieją jednak szkodliwe przekonania akceptowane przez większą część polskiego społeczeństwa. Co drugi respondent (49%) uważa, że ofiary przemocy w rodzinie akceptują swoją sytuację. Nie zgadza się z tym 39% badanych – reszta to niezdecydowani. Natomiast co czwarty respondent (24%) zgadza się, że sprawca przestanie stosować przemoc, gdy trafi na właściwego partnera, który nie będzie go prowokował (w tym wypadku większość - 68% - nie akceptuje tej opinii).

Polacy przyznają, że wiele rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie nie otrzymuje potrzebnej im pomocy (84%), a prawo w niedostatecznym stopniu chroni ofiary przemocy w rodzinie (70%), jednocześnie jednak odpowiednie służby nie zawsze mogą oferować im pomoc, gdyż ofiary nie zawsze przyznają się do swojej sytuacji (87%).

2. OPINIE O ROZPOWSZECHNIENIU ZJAWISKA PRZEMOCY W POLSCE

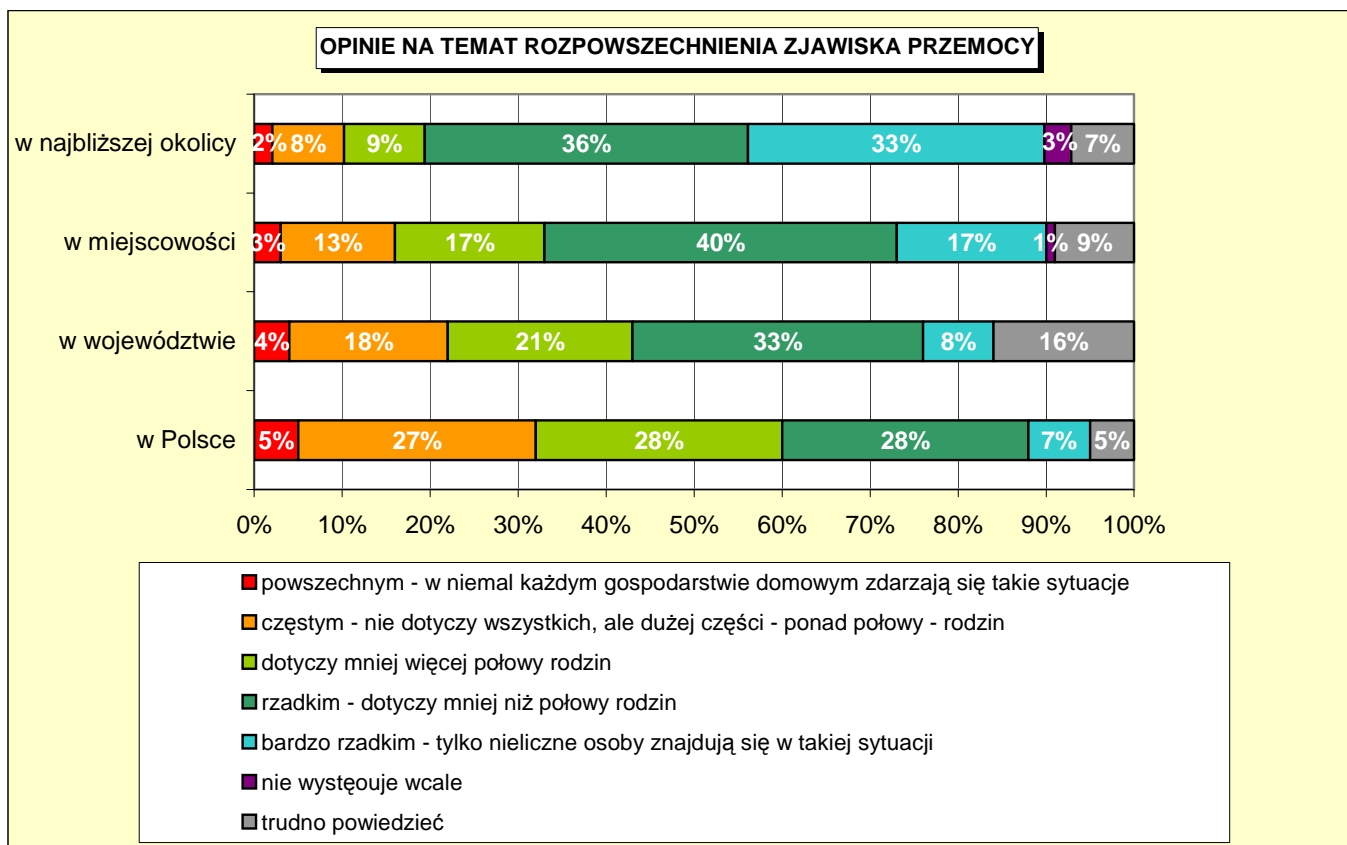
Respondenci przyznają, że w ich kraju występuje zjawisko przemocy w rodzinie, w tym także w ich najbliższej okolicy, jednak uważają, że natężenie przemocy większe jest w skali całego kraju niż lokalnie, tam gdzie mieszkają.

Według pięciu na stu (5%) badanych przemoc w rodzinie jest w Polsce powszechna i takie sytuacje zdarzają się w niemal w każdym gospodarstwie domowym. Dalsze 27% uważa zjawisko to za częste – nie dotyczące wszystkich, ale dużej części, ponad połowy, rodzin. Kolejne 28% badanych dostrzega przemoc w mniej więcej co drugiej polskiej rodzinie. Jedynie 35% respondentów ocenia, że przemoc w rodzinie jest w Polsce zjawiskiem rzadkim (28%) lub bardzo rzadkim (7%), natomiast mniej niż co setna osoba sądzi, że nie występuje ono w naszym kraju wcale.

W województwie, w którym mieszkają respondenci dostrzegają przemoc w rodzinie już nieco rzadziej. 4% uważa ją za powszechną, 18% za częstą, a zdaniem 21% dotyczy ona mniej więcej połowy gospodarstw domowych. Przemoc w rodzinie w skali województwa jako rzadką, dotyczącą mniej niż połowy rodzin, postrzega co trzeci (33%) respondent, a według 8% jest ona bardzo rzadka i tylko nieliczne osoby znajdują się w takiej sytuacji.

Jeszcze mniej jest Polaków, którzy dostrzegają przypadki przemocy w rodzinie w swojej miejscowości. Czymś powszechnym jest ona według 3% badanych, częstym według 13%, natomiast 17% ocenia, że dotyczy około połowy rodzin. Aż 40% ankietowanych stwierdza, że przemoc w rodzinie jest tam zjawiskiem rzadkim, 17%, że bardzo rzadkim, a co setny (1%) jest przekonany, że w jego miejscowości nie występuje ona w ogóle.

Zapytani o okolicę, w której mieszkają, respondenci traktują przemoc w rodzinie jako zjawisko marginalne. Jedynie dwóch na stu (2%) przyznaje, że jest to coś powszechnego, a 8% odpowiada, że przemoc w rodzinie jest w najbliższej okolicy częsta. Zdaniem równie niewielkiego (9%) odsetka Polaków przemoc w rodzinie jest czymś, co zdarza się w mniej więcej w połowie rodzin w okolicy. Za to za zjawisko rzadkie w najbliższym otoczeniu uważa przemoc w rodzinie 36% ankietowanych, za bardzo rzadkie – 33%, a za niewystępujące wcale – 3%.

Na podstawie odpowiedzi respondentów na to pytanie obliczony został średni odsetek rodzin dotkniętych przemocą w zależności od odległości od miejsca zamieszkania respondenta, który pozwoliłby bezpośrednio porównać postrzeganą skalę zjawiska w zależności od dystansu. Przyjęliśmy, że wybraniu odpowiedzi „powszechnym” (zdarza się w niemal każdym gospodarstwie domowym) przypisana zostanie wartość „100”, odpowiedzi „częstym” (nie dotyczy wszystkich, ale dużej części – ponad połowy rodzin) – wartość „75”, odpowiedzi „dotyczy mniej więcej połowy rodzin” – wartość „50”, odpowiedzi „rzadkim” (dotyczy mniej niż połowy rodzin) – wartość „25”, natomiast odpowiedzi „bardzo rzadkim” i „nie występuje wcale” zostały połączone w jedną kategorię o przypisanej wartości „0”.

Analiza obliczonych na tej podstawie średnich potwierdza wniosek, że respondenci uważają przemoc w rodzinie za występującą często w skali całego kraju, ale rzadko dostrzegają ją we własnej miejscowości oraz najbliższej okolicy. Ogólnie Polacy są zdania, że przemoc dotyczy połowy (49%) polskich rodzin, jednak w województwie, w którym mieszkają dotyczy ona już tylko dwóch piątych (43%) rodzin, w miejscowości zamieszkania co trzeciej (34%), zaś w najbliższej okolicy jedynie co czwartej rodziny (24%).

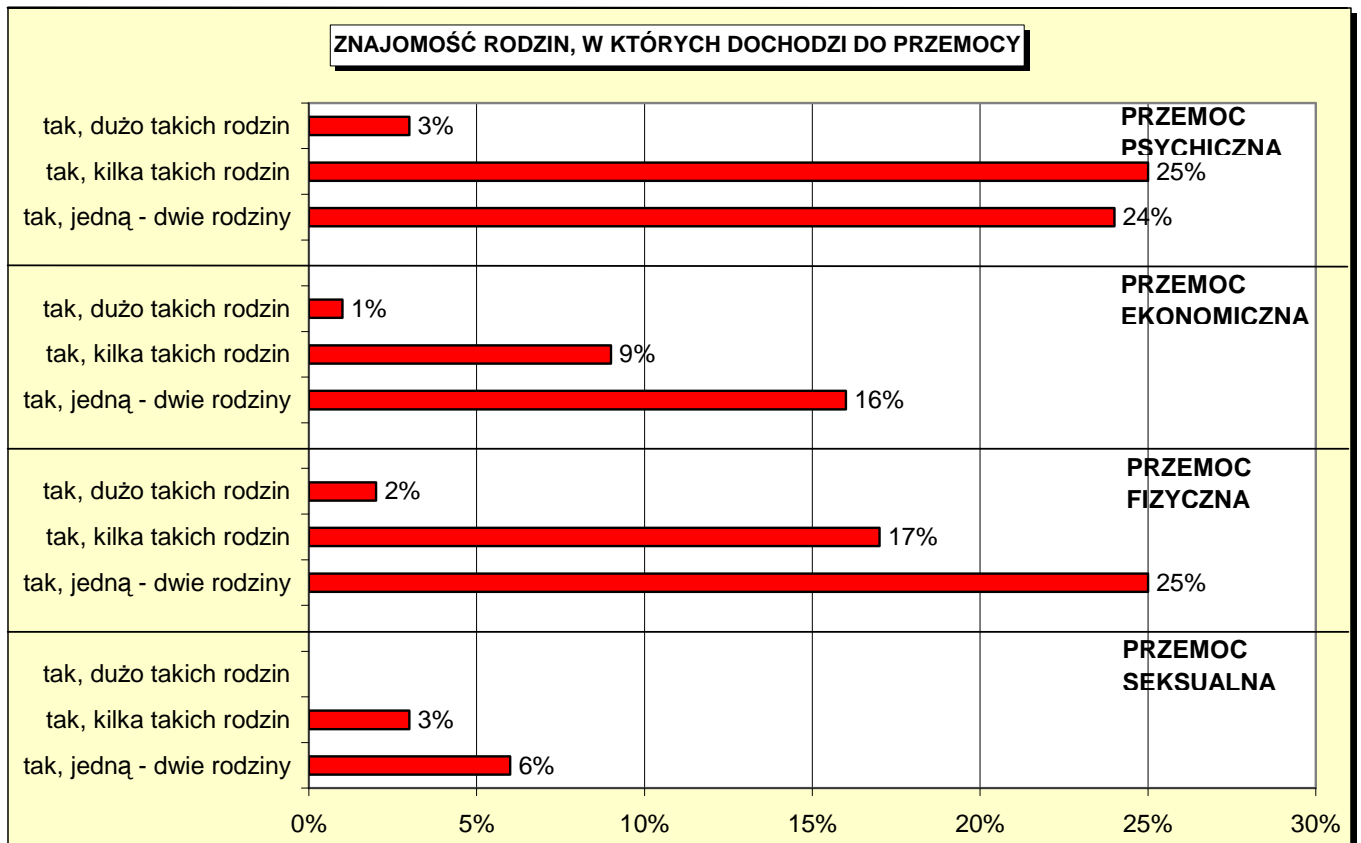
Skalę przemocy w swojej miejscowości za stosunkowo najmniejszą uważają mieszkańcy wsi (26%), natomiast za największą osoby z miast powyżej 500 tys. mieszkańców (43%).

Nie powinno być zaskoczeniem, że osoby, które osobiście doświadczyły przemocy ze strony innych członków rodziny, postrzegają zjawisko przemocy jako bardziej powszechne od osób, które nigdy nie były ofiarami jakiegokolwiek formy przemocy. Ofiary przemocy uważają, że zdarza się ona w 55% rodzin w Polsce, 52% w województwie, 44% w ich miejscowości oraz 35% w najbliższej okolicy (niezmiennie obowiązuje sposób myślenia, według którego przemoc w rodzinie jest tym powszechniejsza im większy jest dystans od miejsca zamieszkania respondenta). Badani, którzy nigdy nie doświadczyli przemocy są przekonani, że dotyczy ona 45% rodzin w Polsce, 39% w województwie, 28% w ich miejscowości oraz tylko 18% w ich okolicy.

Bardzo podobnie ma się rzecz ze sprawcami przemocy – osoby, które dopuściły się jej względem członków rodziny, oceniają jej rozpowszechnienie jako większe niż te, które nie były nigdy sprawcami przemocy. Sprawcy przemocy uważają, że zdarza się ona w 53% rodzin w Polsce, 50% w województwie, 42% w ich miejscowości oraz 31% w najbliższej okolicy. Badani, którzy nigdy nie doświadczyli przemocy są przekonani, że dotyczy ona 48% rodzin w Polsce, 42% w województwie, 32% w ich miejscowości oraz 22% w ich okolicy.

3. ZNAJOMOŚĆ RODZIN Z PROBLEMEM PRZEMOCY W RODZINIE

Prawie dwie trzecie Polaków (64%) zna w swoim otoczeniu, sąsiedztwie, takie rodziny, o których słyszeli lub wiedzą, że dochodzi w nich do różnych form przemocy. Najczęściej jest to przemoc psychiczna, z którą w swoim otoczeniu zetknęła się ponad połowa (52%) Polaków. O rodzinach, w których dochodzi do przypadków przemocy fizycznej wie 44% badanych, a co czwarty (26%) zna rodziny dotknięte przemocą ekonomiczną. Najrzadziej zdarza się, żeby respondenci wiedzieli o sytuacjach przemocy seksualnej – osobiście zna przynajmniej jedną rodzinę, w której do niej dochodzi 9% ankietowanych.

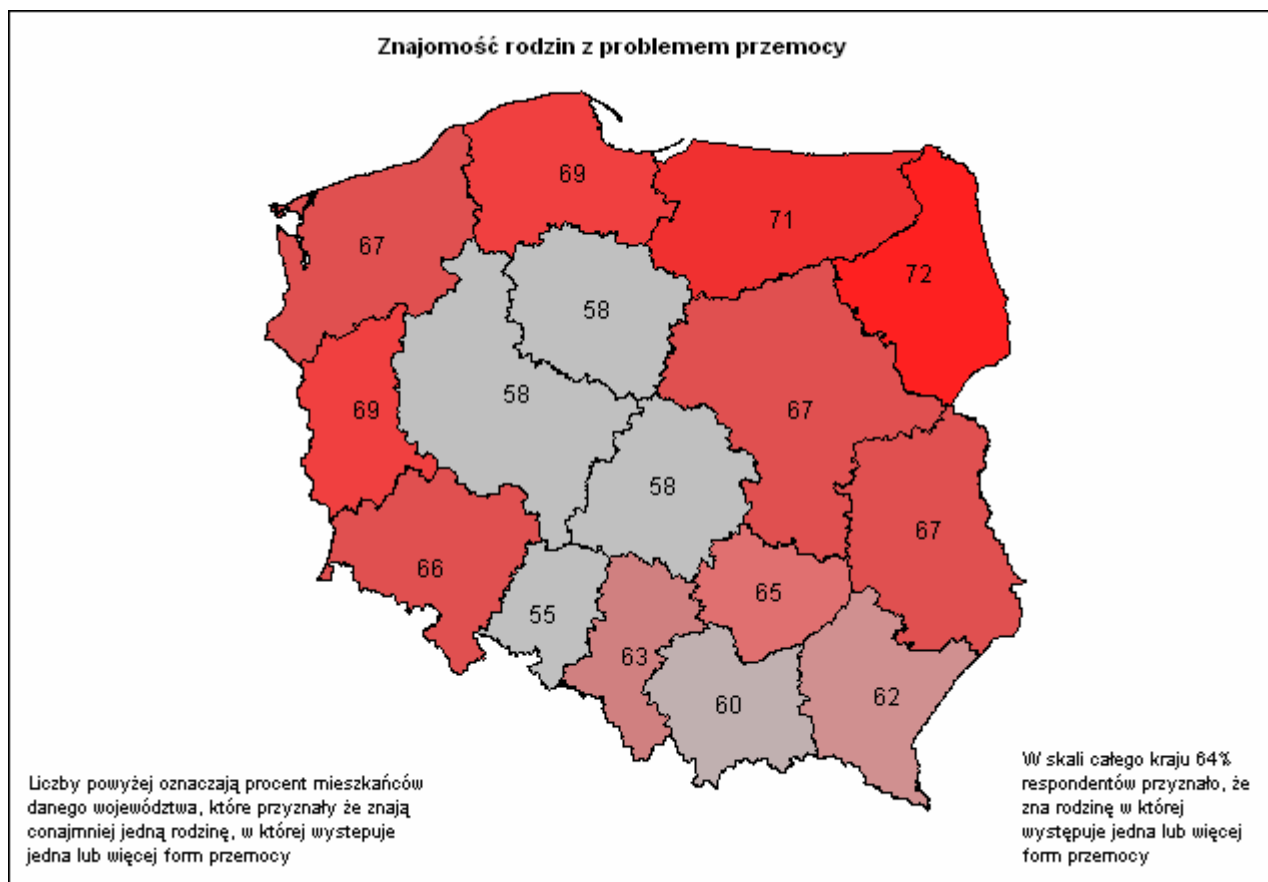
Wyniki nie sumują się do 100% - pominięto odpowiedzi „nie”.

Stosunkowo rzadko zdarza się, żeby respondenci znali wiele rodzin, w których dochodzi do poszczególnych form przemocy. W przypadku przemocy psychicznej jest to 3%, przemocy ekonomicznej 1%, a przemocy fizycznej 2%. Jeśli chodzi o przemoc seksualną, to mniej niż co setny Polak wie o dużej liczbie rodzin w swoim otoczeniu, w których stosowana jest ta forma przemocy.

Zazwyczaj badani znają jedną-dwie rodziny, w których dochodzi do przemocy (przemoc psychiczna – 24%, przemoc ekonomiczna – 16%, przemoc fizyczna – 25% oraz przemoc seksualna – 6%). Nieco mniej zna dwie takie rodziny – w zależności od rodzaju przemocy jest to od 25% dla przemocy psychicznej do 3% dla przemocy seksualnej.

Trzy czwarte Polaków (74%) nie zna w swoim otoczeniu lub sąsiedztwie rodzin, o których wiedziałyby lub słyszały, że dochodzi w nich do przypadków przemocy ekonomicznej, a 91% takich, gdzie dochodziłoby do przemocy seksualnej. Ponad połowa (56%) nie zetknęła się z przypadkami przemocy fizycznej, zaś prawie połowa (48%) z przypadkami przemocy psychicznej.

Analizując uzyskane wyniki (niezależnie od formy przemocy) można zauważyć, że znajomość rodzin dotkniętych jakąkolwiek formą przemocy częściej deklarowali mieszkańcy województw północnych, zachodnich i wschodnich. Stosunkowo najrzadziej sytuacje takie występowały w województwach centralnej Polski i południowej (w województwach: opolskim, łódzkim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim).

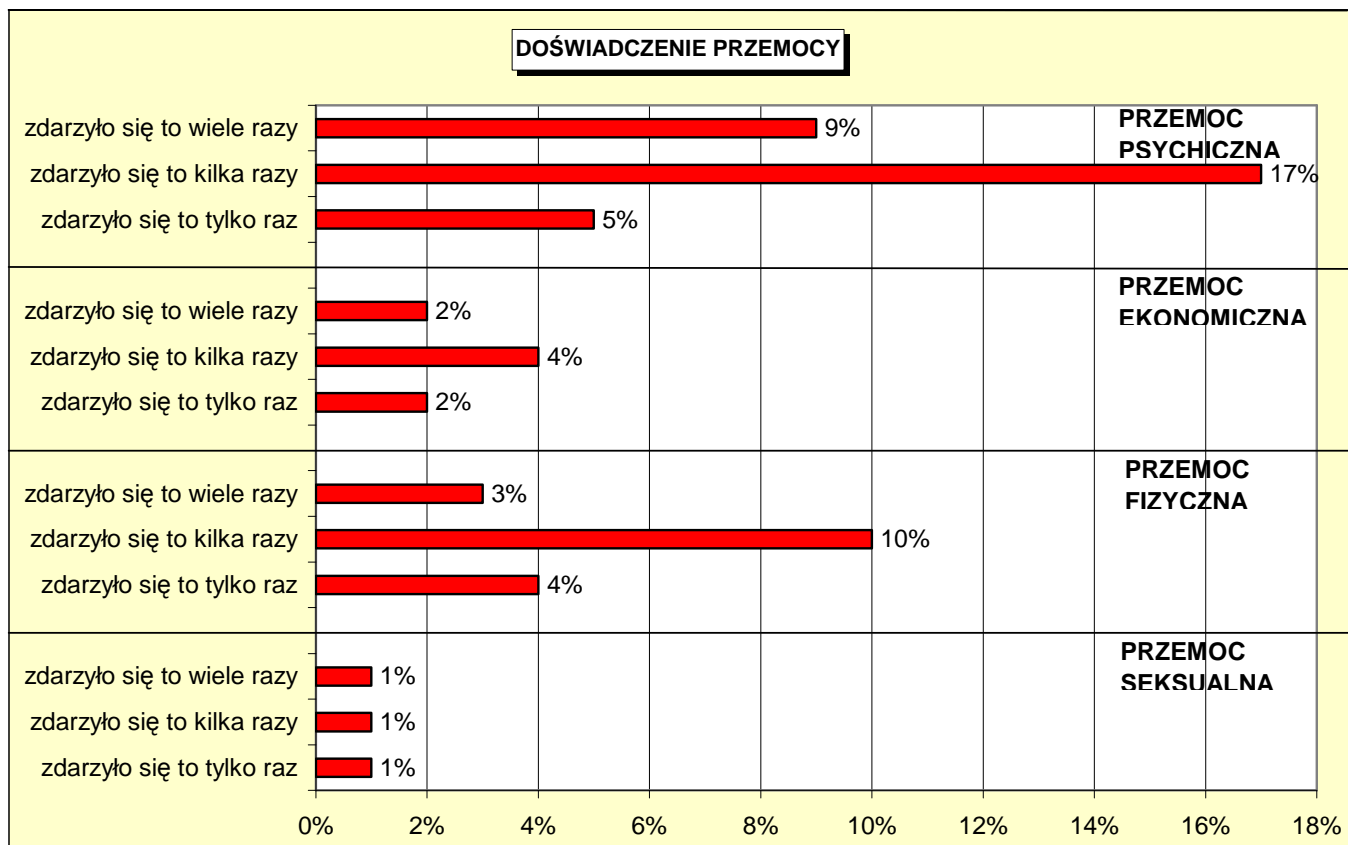

4. WYSTĘPOWANIE ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE WEDŁUG OFIAR, SPRAWCÓW I ŚWIADKÓW

4.1. OFIARY PRZEMOCY W RODZINIE – ROZPOWSZECHNIENIE ZJAWISKA

Więcej niż co trzeci Polak (36%) przyznaje, że przynajmniej raz doświadczył którejkolwiek z form przemocy. Nieco mniej, bo 30% badanych, doświadczyło przemocy więcej niż raz, natomiast co dziewiąty (11%) wielokrotnie doświadczał przemocy – takie wyniki przynosi zbiorcza analiza deklaracji o doświadczanie różnych form przemocy.

Najczęściej doświadczaną przez Polaków formą przemocy jest przemoc psychiczna, które to doświadczenie przynajmniej raz stało się udziałem 31% badanych. Przemocy fizycznej doświadczyło mniej, bo 17% respondentów. Ośmiu na stu ankietowanych (8%) przyznaje, że zdarzyło im się być ofiarą przemocy ekonomicznej, zaś 3% deklaruje bycie ofiarą przemocy seksualnej.

* Na wykresie pominięte zostały odpowiedzi „nie”.

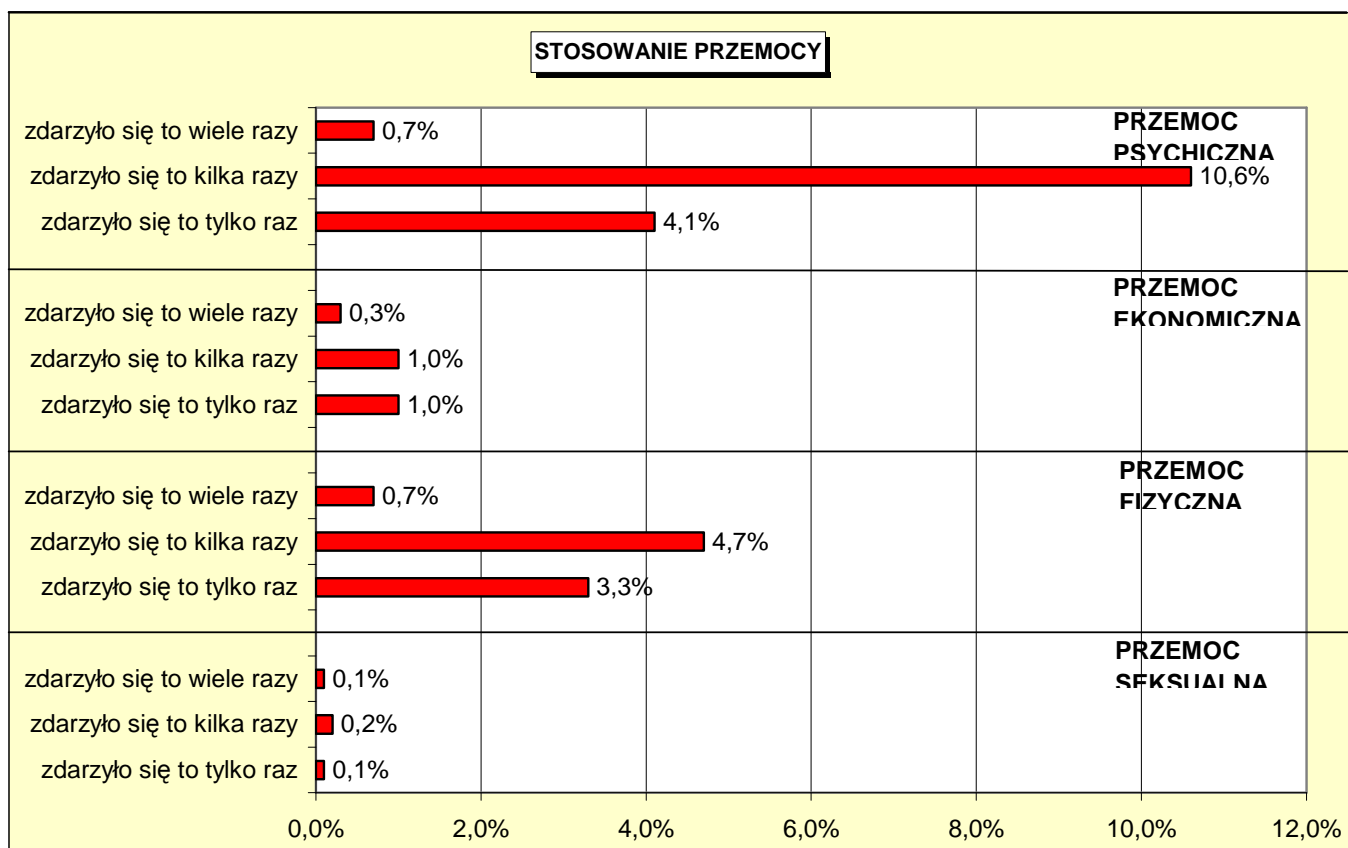
Ofiary każdej z form przemocy najczęściej doświadczały jej kilka razy – 17% w przypadku przemocy psychicznej, 10% przemocy fizycznej, 4% przemocy ekonomicznej oraz 1% przemocy seksualnej. Niższy jest zarówno odsetek tych osób, które przemocy doświadczyły tylko raz (odpowiednio 9%, 3%, 2% i 1%), jak i wielokrotnie (odpowiednio 5%, 4%, 2% i 1%).

Z zebranych danych wynika, że co piąty Polak (20%) doświadczył jednej formy przemocy, co dziewiąty (11%) dwóch różnych form, natomiast czterech na stu (4%) było ofiarami trzech jej form, a co setny (1%) był narażony na wszystkie cztery rodzaje przemocy.

Wśród ogółu ofiar przemocy ponad połowa doświadczyła jednej jej formy (54%), co trzecia (31%) dwóch form, 11% trzech form, natomiast trzy na sto (3%) były ofiarami każdego z wyróżnionych rodzajów przemocy.

4.2. SPRAWCY PRZEMOCY W RODZINIE – ROZPOWSZECHNIENIE ZJAWISKA

Co piąty respondent (20%) przyznaje się do tego, że przynajmniej raz zastosował przemoc wobec innego członka rodziny – wynika z analizy danych zebranych w pytaniach o stosowanie różnych form przemocy w rodzinie. Najczęściej była to przemoc psychiczna, której dopuściło się 15% Polaków, rzadziej przemoc fizyczna, którą kiedykolwiek zdarzyło się zastosować 9% respondentów. Zdecydowanie rzadziej badani przyznawali się do bycia sprawcami przemocy ekonomicznej (2%) lub seksualnej – mniej niż co setny (0,4%).

* Na wykresie pominięte zostały odpowiedzi „nie”.

Sprawcy przeważnie przyznają, że przemocy wobec członków gospodarstwa domowego dopuścili się kilka razy – 11%, gdy chodziło o przemoc psychiczną, 5% - przemoc fizyczną, 1% - przemoc ekonomiczną oraz 0,2% - przemoc seksualną. Bardzo niski jest natomiast odsetek respondentów, którzy deklarują, że wielokrotnie uciekali się do przemocy – w przypadku przemocy psychicznej i fizycznej 1%, w przypadku przemocy ekonomicznej i seksualnej mniej niż co setny.

4% respondentów w sytuacji przemocy psychicznej, 3% respondentów w sytuacji przemocy fizycznej, 1% respondentów w sytuacji przemocy ekonomicznej oraz mniej niż co setny w przypadku przemocy seksualnej deklarują, że co prawda stosowali przemoc wobec członków rodziny, ale zdarzyło się to tylko jeden raz.

13% badanych osób przyznaje się do stosowania jednego rodzaju przemocy, 5% stosuje dwie jej formy, natomiast co setny (1%) trzy. Mniej niż co setny Polak ujawnił ankieterowi, że w stosunku do innej osoby (osób) w rodzinie zachowywał się w sposób wyczerpujący znamiona przemocy psychicznej, fizycznej, ekonomicznej jak i seksualnej.

Wśród ogółu sprawców przemocy ponad dwie trzecie (68%) stanowią osoby, które dopuściły się wobec członków rodziny tylko jednego rodzaju przemocy. Co czwarty sprawca (27%) stosował przemoc w dwóch formach, 4% w trzech, a mniej niż co setny w jednej formie.

4.3. PRZEMOC WOBEC INNYCH CZŁONKÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO

Respondentów (niezależnie od tego czy byli, czy też nie ofiarami przemocy) zapytano, czy inni członkowie rodziny byli traktowani w sposób, który wskazywałby na występowanie przemocy. Większość respondentów odpowiedziała, że nie – od 76% w przypadku przemocy psychicznej do 96% w przypadku przemocy seksualnej.

Świadkiem przemocy psychicznej w rodzinie wobec innego członka gospodarstwa domowego był co czwarty Polak, przy czym co dziesiąta osoba wskazywała, że ofiarą było dziecko, 3% - osoba starsza lub niepełnosprawna, zamieszkująca w tym gospodarstwie domowym, a 12% - że inna osoba dorosła. Ze stosowaniem w domu przemocy fizycznej wobec innego członka rodziny było 15% osób – 7% mówiło o takiej sytuacji wobec dzieci, 2% - wobec osób starszych, niepełnosprawnych, a 6% - o innych osobach dorosłych. O zamieszkiwaniu w gospodarstwie domowym, w którym przemoc ekonomiczna stosowana była wobec innych osób mówiło 8% badanych (3% mówiło, że osobami tymi były dzieci, co setna – że osoba starsza lub niepełnosprawna, a 4% - że inna osoba dorosła), natomiast o zamieszkiwaniu w rodzinie, w której ofiara przemocy seksualnej była inna osoba mówił co setny badany (osoba ta najczęściej wskazywała na zachowania takie wobec innych osób dorosłych).

PRZEMOC WOBEC INNYCH NIŻ RESPONDENT CZŁONKÓW RODZINY				
	Przemoc psychiczna	Przemoc ekonomiczna	Przemoc fizyczna	Przemoc seksualna
nie	76%	91%	86%	96%
tak, dziecko, dzieci w tym gospodarstwie domowym	10%	3%	7%	0%
tak, osoba/osoby starsza(e) lub niepełnosprawna(e) w gospodarstwie domowym	3%	1%	2%	0%
tak, inna osoba/osoby dorosła(e) w tym gospodarstwie domowym	12%	4%	6%	1%
nie wiem, nie pamiętam	1%	1%	1%	2%
odmowa odpowiedzi	0%	0%	0%	0%

Wyniki nie sumują się do 100% - badani mogli wskazać na wszystkie kategorie osób, których dane forma przemocy dotyczyła.

O zamieszkiwaniu w gospodarstwie domowym, w którym ofiarą było dziecko mówiło 10% osób pytanych o występowanie w rodzinie zjawiska przemocy psychicznej wobec innych

członków rodziny, o występowaniu przemocy fizycznej wobec dziecka mówiło 7% pytanych, na przemoc ekonomiczną wskazywało 3% badanych, natomiast na przemoc seksualną – mniej niż co setna osoba.

O przemocy wobec osób starszych, czy niepełnosprawnych w zamieszkiwanym gospodarstwie domowym mówiło w sytuacji przemocy emocjonalnej 3% osób, fizycznej – 2%, ekonomicznej – co setna, natomiast seksualnej – mniej niż co setna.

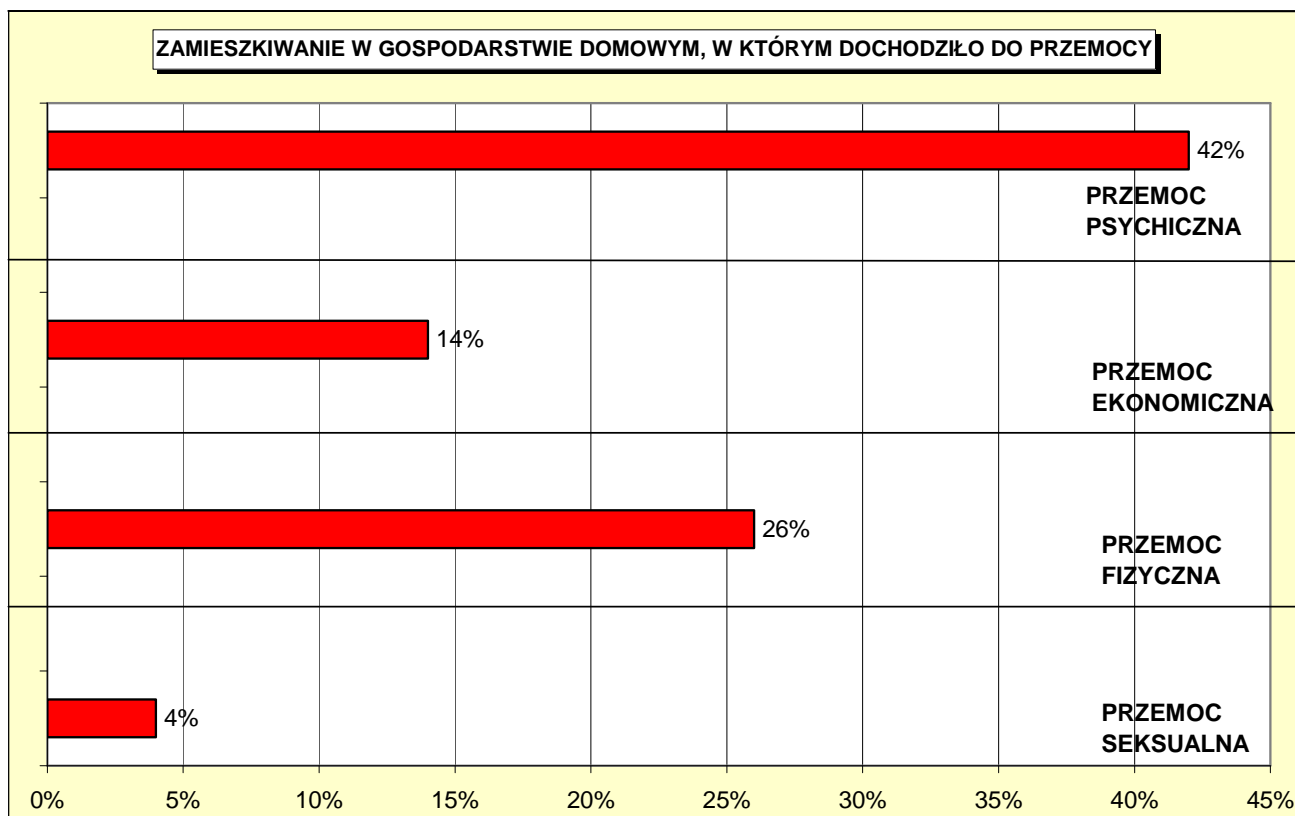
W sumie 14% respondentów deklarowało zamieszkiwanie w gospodarstwie domowym, w którym ofiarą przemocy było dziecko, natomiast 5% w takim, gdzie przemoc stosowana była wobec osoby starszej lub niepełnosprawnej.

Ponadto o przemocy wobec innych osób dorosłych mówiło dodatkowo 12% badanych, a przemocy fizycznej – 6%, ekonomicznej – 4%, natomiast seksualnej – jedna na sto.

4.4. ZAMIESZKIWANIE W GOSPODARSTWIE DOMOWYM, W KTÓRYM DOCHODZIŁO DO PRZEMOCY

Połowa Polaków (48%) zamieszkiwała lub mieszka w gospodarstwie domowym, w którym dochodziło do przypadków przemocy. Według deklaracji respondentów częściej narażeni na to byli mieszkańcy miast (51%) niż mieszkańcy wsi (44%). Najczęściej zamieszkiwały w takim gospodarstwie domowym osoby w złej sytuacji materialnej (56%) oraz rozwiedzione (74%).

Ponad dwie piąte (42%) Polaków mieszkało lub mieszka w gospodarstwie domowym, w którym dochodziło do przemocy psychicznej, czyli albo sami byli ofiarą/sprawcą takiej przemocy, albo ofiarą była inna osoba z tego gospodarstwa. Co czwarty respondent ma doświadczenia dotyczące zamieszkiwania w gospodarstwie domowym dotkniętym problemem przemocy fizycznej (26%). Rzadziej zdarza się, żeby w gospodarstwach domowych ankietowanych dochodziło do przemocy ekonomicznej (14%) bądź seksualnej (4%).

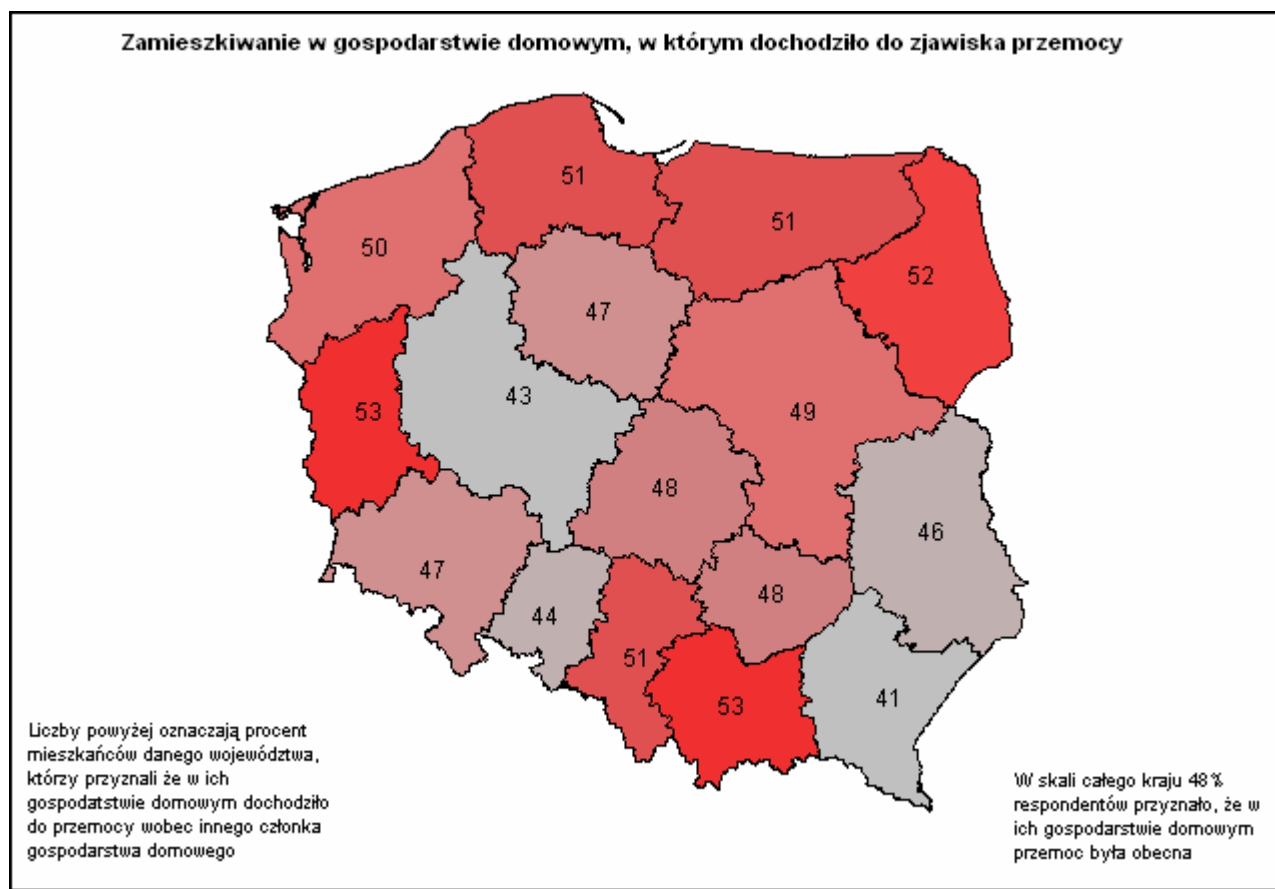

Gospodarstwa domowe, w których dochodziło do przemocy psychicznej stanowią 44% gospodarstw w mieście oraz 38% gospodarstw na wsi. Przemoc psychiczna dużo częściej

zdarza się ponadto w gospodarstwach w złej (51%) niż w dobrej (40%) i średniej (41%) sytuacji materialnej.

Podobne zależności obserwuje się dla przemocy ekonomicznej, która występuje w 11% gospodarstw domowych na wsi i 15% w mieście, a także w 11% gospodarstw w dobrej i 21% w złej sytuacji materialnej. Również do przemocy fizycznej i seksualnej częściej dochodzi w gospodarstwach w złej (odpowiednio 31% i 7%) niż w dobrej sytuacji materialnej (odpowiednio 26% i 3%). Przemoc fizyczna jest ponadto częściej deklarowana przez mieszkańców miast (28%) niż wsi (22%).

Do zamieszkiwania w gospodarstwie domowym, w którym miała miejsce przemoc w rodzinie częściej (połowa lub więcej badanych) przyznawali się mieszkańcy województwa lubuskiego, małopolskiego, podlaskiego, śląskiego i województw północnych (zachodniopomorskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego), natomiast rzadziej – województwa podkarpackiego, wielkopolskiego i opolskiego (poniżej 45%).

4.5. CHARAKTERYSTYKA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

4.5.1. SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNY PROFIL OFIAR POSZCZEGÓLNYCH FORM PRZEMOCY

OFIARY PRZEMOCY PSYCHICZNEJ

Przemoc psychiczna częściej dotyczy kobiet niż mężczyzn. Przynajmniej raz doświadczyło przemocy psychicznej 35% kobiet i 26% mężczyzn. Najbardziej przyznają, że były ofiarami przemocy psychicznej osoby w wieku 60 i więcej lat (27%), zaś najczęściej pięćdziesięciolatek (34%). Poza tym, przemoc tego rodzaju częściej dotyczy osób mieszkających w miastach (32%) niż na wsi (28%), a także częściej ankietowanych w złej (40%) niż w dobrej (28%) sytuacji materialnej. Przemocy psychicznej stosunkowo rzadko doświadczają ze strony członków rodziny osoby żonate lub zamężne (27%), za to stosowano ją wobec ponad dwóch trzecich (68%) osób obecnie rozwiedzionych lub w separacji.

OFIARY PRZEMOCY EKONOMICZNEJ

Ofiarami przemocy ekonomicznej również częściej padają kobiety (10%) niż mężczyźni (6%). Znacznie częściej dotyka ona pięćdziesięciolatek (13%) niż czterdziestolatek (6%). Z deklaracji badanych wynika, że przemoc ekonomiczna jest rzadsza na wsi (7%) niż w mieście (9%) oraz wśród osób w dobrej sytuacji materialnej (5%) niż w złej (16%). Ofiarą przemocy ekonomicznej była co trzecia (31%) osoba rozwiedziona. Znamienne jest, że ta forma przemocy niemal dwukrotnie częściej dotyka osoby chore, niepełnosprawne i wymagające opieki (13%) niż osoby zdrowe, które w ogóle nie chorują (7%).

OFIARY PRZEMOCY FIZYCZNEJ

Także przemoc fizyczna częściej dotyka kobiety (20%) niż mężczyzn (14%). Ofiarami tego rodzaju przemocy najczęściej były osoby młode pomiędzy 18 a 29 rokiem życia (23%), a najrzadziej badani w wieku 60 i więcej lat (12%). Częściej przyznawali, że byli ofiarami przemocy fizycznej mieszkańcy miast (18%) niż wsi (15%), a także częściej osoby rozwiedzione (45%) i kawalerowie/panny (23%) niż osoby zamężne/żonate (13%).

OFIARY PRZEMOCY SEKSUALNEJ

Do doświadczania przemocy seksualnej najczęściej przyznawały się osoby w wieku 50-59 lat (6%), a najrzadziej 18-29 lat (1%). Ta forma przemocy częściej dotyka także kobiety (5%) niż mężczyzn (1%) oraz częściej osoby z gospodarstw domowych w złej sytuacji materialnej (5%) niż w dobrej (1%).

4.5.2. SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNY PROFIL OFIAR NA PODSTAWIE DEKLARACJI OSÓB, KTÓRE DOŚWIADCZYŁY PRZEMOCY W RODZINIE

Osoby, które deklarują, że przynajmniej raz doświadczyły przemocy w rodzinie – niezależnie od tego, jaką przybierała ona formę – to częściej kobiety (39%) niż mężczyźni (32%), co więcej kobiet jest dwukrotnie więcej wśród osób, które wiele razy były ofiarami przemocy (14% w stosunku 7%).

Nie występują istotne różnice w rozpowszechnieniu przemocy ze względu na wiek ofiar, jedynie wśród najstarszych respondentów (w wieku 60 i więcej lat) przemoc jest zgłaszana nieco rzadziej (32%). Ponadto do doświadczania przemocy częściej przyznają się mieszkańcy miast (38%), w szczególności największych (42% w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców), niż mieszkańcy wsi (33%).

Przemoc w rodzinie częściej dotyczy gospodarstw domowych w złej sytuacji materialnej (44%) niż tych będących w dobrej sytuacji materialnej (33%). Stosunkowo najrzadziej przemoc dotyka osoby żonate bądź zamężne (32%), a zdecydowanie najczęściej doświadczyły jej osoby rozwiedzione lub w separacji (71%), co wiąże się zapewne z sytuacjami będącymi przyczyną rozpadu związku lub też występowały w trakcie prowadzonego postępowania.

Również respondentów, którzy którejkolwiek formy przemocy doświadczyli więcej niż raz więcej jest wśród kobiet (33%) niż mężczyzn (27%), więcej wśród mieszkańców miast (33%) niż wsi (26%) oraz więcej wśród osób w złej (41%) niż w dobrej (26%) sytuacji materialnej. Szczególnie dużo takich osób jest wśród rozwiedzionych Polaków – ponad dwie trzecie (69%).

Wielokrotnie przemocy doświadczały również dwukrotnie częściej kobiety (14%) niż mężczyźni (7%). Wśród grup wiekowych, większym rozpowszechnieniem przypadków wielokrotnej przemocy wyróżnia się grupa pięćdziesięciolatek (14%). Ofiarami wielokrotnej przemocy nieco częściej stają się osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym (po 12%) niż osoby z wykształceniem średnim i wyższym (po 9%).

Ponadto osób, które wielokrotnie padały ofiarą przemocy ze strony członków rodziny więcej jest w miastach (12%) niż na wsi (9%), a także wśród badanych w złej (22%) niż w dobrej (6%) sytuacji materialnej. Ofiarami wielokrotnej przemocy bardzo często były osoby rozwiedzione (45%) oraz owdowiałe (16%). Stosunkowo rzadko spotyka ona natomiast osoby żonate/zamężne (8%).

Bardziej niż przeciętnie narażone na stanie się ofiarami wielokrotnej przemocy są osoby chore i niepełnosprawne (aż 16% znajduje się w takiej sytuacji) oraz osoby uskarżające się na poważniejsze dolegliwości zdrowotne (14%). Dla porównania – wśród osób całkowicie zdrowych o wielokrotnej przemocy mówiło jedynie 7%.

Osób, które doświadczyły więcej niż jednej formy przemocy jest zdecydowanie więcej wśród kobiet (21%) niż wśród mężczyzn (12%). Jest ich także zdecydowanie więcej wśród respondentów w wieku 18-29 lat (20%) oraz pięćdziesięciolatek (21%) niż wśród czterdziestolatek (12%) i sześćdziesięciolatek (11%).

Zdecydowanie więcej jest ofiar kilku rodzajów przemocy wśród osób deklarujących złą sytuację materialną (25%) niż wśród tych, którzy deklarują sytuację dobrą (15%) lub średnią (16%). Wyraźnie najwięcej badanych, którzy doświadczyli kilku form przemocy ze strony członków rodziny jest wśród osób rozwiedzionych (64%).

4.5.3. CHARAKTERYSTYKA OFIAR NA PODSTAWIE DEKLARACJI SPRAWCÓW

Osoby, które przyznały się do bycia sprawcami przemocy wobec członków rodziny, pytano o to, kim była ofiara – osoba wobec której tak się zachowały. Z uzyskanych deklaracji wynika, że ofiarami najczęściej są współmałżonkowie, dzieci, a także rodzeństwo sprawców.

29% sprawców przemocy ekonomicznej wskazuje, że stosowali ją wobec żony, podobnie aż 78% sprawców przemocy seksualnej oraz co piąta osoba (20%), która dopuściła się przemocy psychicznej. 17% sprawców zastosowało wobec żony przemoc fizyczną. Natomiast mąż był ofiarą w przypadku: 21% sprawczyń przemocy psychicznej, 17% - ekonomicznej, 11% - fizycznej i mniej niż co setnej osoby w przypadku przemocy seksualnej.

Do stosowania przemocy wobec syna przyznało się 26% sprawców przemocy fizycznej, 22% psychicznej i 16% ekonomicznej. Do podobnych zachowań wobec córki przyznawano się rzadziej – odpowiednio 18%, 14% i 16%. Przemocy wobec brata najczęściej dopuszczali się sprawcy przemocy fizycznej – 19%, a nieco rzadziej – ekonomicznej (15%) i psychicznej (14%). Zaś przemocy wobec siostry odpowiednio 13%, 2% i 7% osób, które przyznają się do przemocy wobec rodziny.

Rzadziej, ale jednak zdarzało się, że badani dopuszczali się przemocy wobec rodziców. W zależności od rodzaju przemocy przyznaje się do tego od mniej niż co setnego do 9% sprawców, jeśli chodzi o ojca oraz od mniej niż co setnego do 5%, gdy chodzi o matkę. Rodzice najczęściej są ofiarami przemocy psychicznej (9% w przypadku ojca i 5% - w przypadku matki) i fizycznej (w przypadku ojca – 6%, w przypadku matki – 3%). O przemocy ekonomicznej wobec rodzica mówiło – w stosunku do ojca 2% sprawców, a w stosunku matki – mniej niż co setny.

Przemoc stosowana jest także w stosunku do innych członków gospodarstw domowych, zarówno spokrewnionych, jak i nie spokrewnionych ze sprawcą, jednak jest ona znacznie rzadsza niż w przypadku wymienionych powyżej grup.

Warto zauważyć, że w przypadku przemocy ekonomicznej odnotowaliśmy wyższy – w porównaniu z pozostałymi formami – odsetek odmowy odpowiedzi.

SPRAWCY PRZEMOCY – WEDŁUG OFIAR				
	Przemoc psychiczna	Przemoc ekonomiczna	Przemoc fizyczna	Przemoc seksualna
mąż	21%	17%	11%	0%
żona	20%	29%	17%	78%
partner	3%	3%	1%	11%
partnerka	3%	1%	0%	0%
ojciec (ojczym)	9%	2%	6%	0%
matka (macocha)	5%	0%	3%	0%
syn (synowie; pasierb \ pasierbowie)	22%	16%	26%	0%
córka (córkę, pasierbica, pasierbice)	14%	16%	18%	0%
dziadek	0%	0%	0%	0%
babcia	1%	0%	0%	0%
brat (bracia)	14%	15%	19%	0%
siostra (siostry)	7%	2%	13%	0%
teść	0%	0%	1%	3%
teściowa	1%	0%	0%	0%
szwagier	1%	0%	1%	0%
szwagierka	0%	0%	0%	0%
inna osoba z rodziny	3%	5%	2%	0%
inna osoba niespokrewniona	2%	0%	1%	8%
odmowa odpowiedzi	1%	5%	2%	0%

4.5.4. PŁEĆ OFIAR NA PODSTAWIE DEKLARACJI UZYSKANYCH OD OFIAR I SPRAWCÓW PRZEMOCY W RODZINIE

57% ofiar przemocy (na podstawie deklaracji ofiar), niezależnie od jej formy, to kobiety. Natomiast mężczyźni stanowią 43%.

Uzyskane wśród przedstawicieli obu płci deklaracje dotyczące doświadczenia przemocy w rodzinie zestawiliśmy z tym, co o płci swoich ofiar mówili sprawcy przemocy. Okazało się, że po takim przeliczeniu wyników, kobiet wśród ofiar jest niewiele więcej niż mężczyzn – 52% wobec 48%co może świadczyć o mniejszej skłonności mężczyzn do przyznawania się, że są ofiarami przemocy.

Istnieją formy przemocy, które o wiele częściej dotyczą kobiet niż mężczyzn. Przemoc seksualna dotyczy kobiet aż w 86% przypadków (według deklaracji ofiar). Po skorygowaniu tych wyników o odpowiedzi sprawców odsetek ten nie zmienia się.

Z deklaracji samych ofiar wynika, że kobiety stanowią 59% ogółu osób, wobec których stosowana jest przemoc psychiczna, 64% doświadczających przemocy ekonomicznej oraz 61% osób dotkniętych przemocą fizyczną. Jeśli chodzi o te formy przemocy, to skorygowanie wyników o odpowiedzi sprawców powoduje, że rośnie odsetek mężczyzn wśród ofiar – kobiety stanowią odpowiednio 53%, 60% i 55%.

4.6. CHARAKTERYSTYKA SPRAWCÓW PRZEMOCY W RODZINIE

4.6.1. SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNY PROFIL SPRAWCÓW NA PODSTAWIE DEKLARACJI OSÓB, KTÓRE STOSOWAŁY PRZEMOC W RODZINIE

Do stosowania przemocy w stosunku do swojej rodziny częściej przyznają się mężczyźni (24%) niż kobiety (15%). Wiek nie ma istotnego wpływu na prawdopodobieństwo, że osoba może być sprawcą przemocy i jedynie wśród najstarszych respondentów (60 i więcej lat) odsetek przyznających się do tego rodzaju czynów jest stosunkowo najniższy – 16%.

Okazuje się, że więcej osób przyznających się do stosowania przemocy jest wśród respondentów z wykształceniem wyższym (25%) niż wśród tych z wykształceniem podstawowym (15%). Częściej deklarują, że zdarzyło im się być sprawcami przemocy, osoby z miast (21%) niż ze wsi (17%). Częściej także przyznają się do tego osoby rozwiedzione i w separacji (24%) oraz kawalerowie i panny (23%) niż osoby zamężne/żonate (18%).

Badanych, którzy przyznają się do stosowania wobec członków swojej rodziny więcej niż jednego rodzaju przemocy jest trzykrotnie więcej wśród mężczyzn (9%) niż wśród kobiet (3%). Kobiety, jeśli stosowały przemoc to jedną, „najwyżej” dwie jej formy.

Osoby z wyższym wykształceniem, które częściej od ogółu respondentów przyznawały się do stosowania przemocy w stosunku do członków rodziny, zazwyczaj poprzestawały na jednej formie (18%). Więcej niż jednej formy przemocy dopuściło się 6% z nich – dla porównania 5% wśród osób z wykształceniem podstawowym.

Zdarza się, że sprawcy są jednocześnie ofiarami przemocy w rodzinie – 13% Polaków to osoby, które przynajmniej raz przemocy od członków rodziny doświadczyły i jednocześnie przynajmniej raz ją wobec nich zastosowały. Takich osób więcej jest wśród mężczyzn (15%) niż wśród kobiet (12%). Najczęściej przyznają się do tego osoby z wykształceniem wyższym (18%) oraz rozwiedzione (21%).

4.6.2. SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNY PROFIL SPRAWCÓW POSZCZEGÓLNYCH FORM PRZEMOCY

Do stosowania przemocy psychicznej częściej przyznają się mężczyźni (19%) niż kobiety (12%). Nie ma większych różnic ze względu na wiek, jedynie osoby w wieku 60 i więcej lat rzadziej od ogółu mówią o tym, że dopuściły się przemocy psychicznej (13%). Częściej do stosowania tej formy przemocy przyznają się ponadto badani z wykształceniem wyższym (19%) niż podstawowym (12%).

Do dopuszczenia się przemocy fizycznej wobec członków rodziny przyznaje się prawie trzykrotnie tyle mężczyzn, co kobiet (13% wobec 5%). Do sprawstwa tego rodzaju przemocy najczęściej przyznają się osoby w wieku 18-29 lat (11%), a najrzadziej te w wieku 60 i więcej lat (7%). Osoby z wykształceniem wyższym (11%) przyznają się do niej niemal dwukrotnie częściej od osób z wykształceniem podstawowym (6%), a mieszkańcy miast (10%) częściej niż mieszkańcy wsi (7%).

Natomiast do przemocy ekonomicznej i seksualnej przyznaje się zbyt mało respondentów, by móc określić w jakich grupach społeczno-demograficznych stosowanie tych formy przemocy jest najczęstsze.

4.6.3. CHARAKTERYSTYKA SPRAWCÓW NA PODSTAWIE DEKLARACJI OFIAR

Ofiary przemocy zapytane zostały o to, kto dopuścił się wobec nich przemocy. Okazuje się, że najczęściej taką osobą był mężczyzna – mąż albo ojciec. Przemocy ze strony męża doświadczyło od 60% ofiar w przypadku przemocy seksualnej, 45% - w przypadku przemocy ekonomicznej, do 35% w przypadku przemocy fizycznej bądź psychicznej. Na ojca, jako sprawcę wskazywało 35% ofiar przemocy fizycznej, 28% psychicznej, 24% ekonomicznej i 4% seksualnej

Rzadziej zdarzało się, żeby sprawcą przemocy była kobieta. Jeśli ofiara wskazuje na kobietę to przede wszystkim na matkę lub żonę. O sprawstwie matki mówiło 15% ofiar przemocy fizycznej, 9% - psychicznej, 7% - ekonomicznej i mniej niż co setna – przemocy seksualnej. Z kolei na żonę, jako sprawcę przemocy wskazywało 12% ofiar przemocy

seksualnej, nieco mniej ofiar przemocy ekonomicznej (10%) oraz przemocy psychicznej (8%). W porównaniu z tymi przejawami przemocy żona jako sprawca najrzadziej wymieniana była w kontekście przemocy fizycznej.

Stosunkowo często, w porównaniu z innymi członkami rodziny (z wyłączeniem rodziców i współmałżonków), przemoc bywa stosowana przez rodzeństwo. Brat dopuścił się przemocy wobec 8% ofiar przemocy fizycznej, 6% psychicznej, 3% ekonomicznej oraz 1% seksualnej. Zaś siostra była odpowiedzialna za przemoc wobec 2% ofiar przemocy psychicznej i fizycznej oraz 1% ofiar przemocy ekonomicznej.

W niektórych rodzinach sprawcami przemocy są dzieci. W przypadku przemocy psychicznej 4% ofiar doświadczyło jej ze strony syna, a 2% ze strony córki. Jeśli chodzi o przemoc ekonomiczną jest to odpowiednio 2% i 1%, a gdy chodzi o przemoc fizyczną 1% i 0% (mniej niż co setna).

Rzadziej sprawcami przemocy są według ofiar partner lub partnerka, dziadkowie, teściowie oraz inne osoby z gospodarstwa domowego – spokrewnione i niespokrewnione. Ogólnie rzecz biorąc przemoc najczęściej dopuszczają się współmałżonkowie, albo rodzice wobec dzieci.

SPRAWCY PRZEMOCY – WEDŁUG OFIAR				
	Przemoc psychiczna	Przemoc ekonomiczna	Przemoc fizyczna	Przemoc seksualna
mąż	35%	45%	35%	60%
żona	8%	10%	4%	12%
partner	3%	1%	3%	4%
partnerka	1%	0%	0%	0%
ojciec (ojczym)	28%	24%	35%	4%
matka (macocha)	9%	7%	15%	0%
syn (synowie; pasierb \ pasierbowie)	4%	2%	1%	0%
córka (córki, pasierbica, pasierbice)	2%	1%	0%	0%
dziadek	1%	1%	1%	0%
babcia	1%	0%	0%	0%
brat (bracia)	6%	3%	8%	1%
siostra (siostry)	2%	1%	2%	0%
teść	1%	1%	1%	1%
teściowa	2%	2%	0%	1%
szwagier	2%	2%	1%	0%
szwagierka	0%	0%	0%	0%
inna osoba z rodziny	5%	3%	3%	7%
inna osoba niespokrewniona	7%	3%	4%	10%
odmowa odpowiedzi	5%	2%	3%	1%

4.6.4. PŁEĆ SPRAWCÓW NA PODSTAWIE DEKLARACJI UZYSKANYCH OD OFIAR I SPRAWCÓW PRZEMOCY W RODZINIE

Wśród sprawców przemocy (według deklaracji sprawców) większość stanowią mężczyźni (59%). Podobnie jak w przypadku płci ofiar, również w przypadku płci sprawców, dokonaliśmy korekty tych wyników uwzględniając odpowiedzi ofiar na temat tego, kto był sprawcą przemocy. W tak skorygowanych danych udział mężczyzn wśród sprawców przemocy jeszcze rośnie – do 69%. Może to wskazywać na mniejszą niż wśród kobiet skłonność mężczyzn do przyznawania się do przemocy.

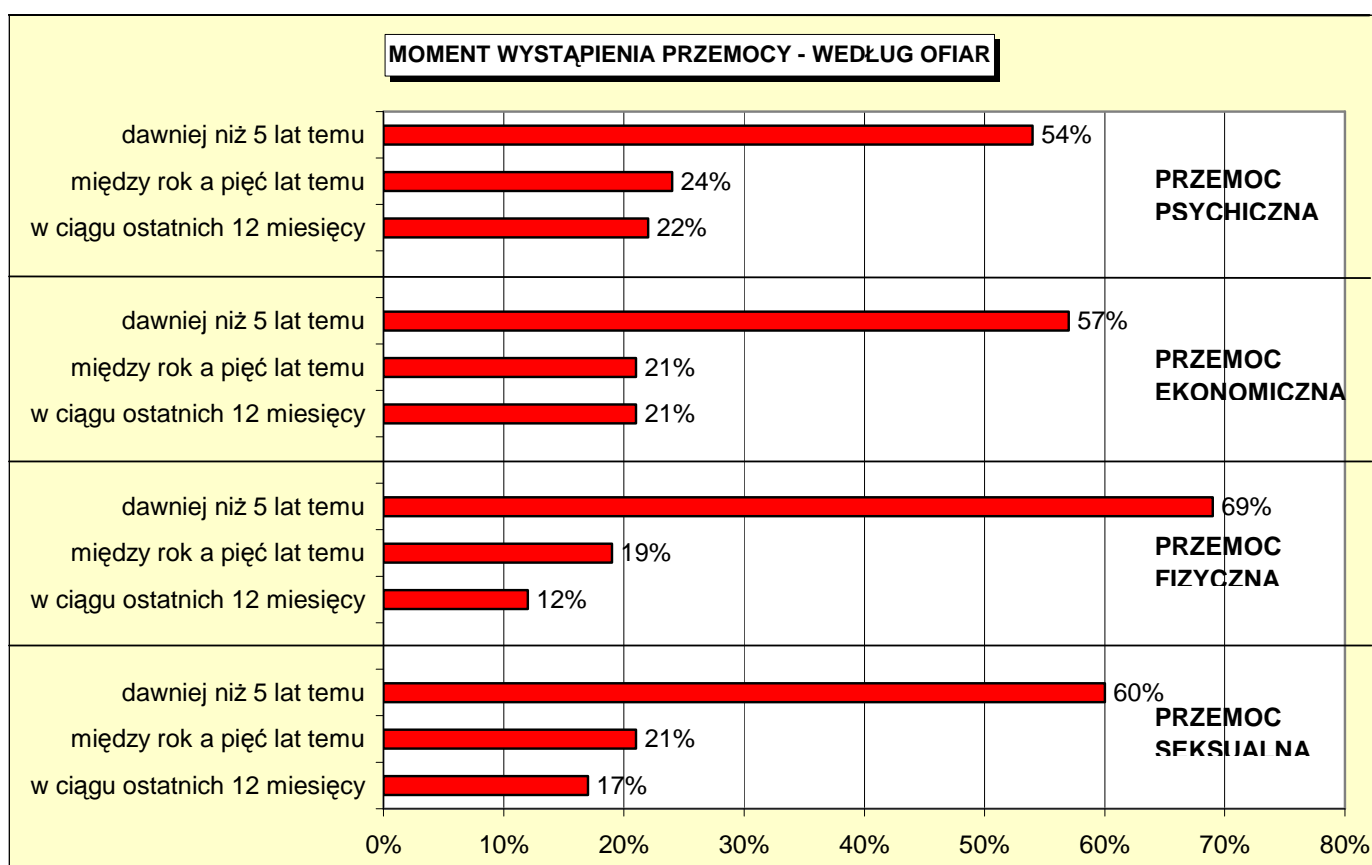
Najwyraźniejszą większość mężczyźni stanowią wśród ofiar przemocy seksualnej. Według deklaracji sprawców jest ich 86%, a po skorygowaniu 84%. Mężczyźni przeważają także w grupach sprawców pozostałych form przemocy i stanowią (według deklaracji sprawców): 64% sprawców przemocy ekonomicznej, 68% sprawców przemocy fizycznej oraz 58% sprawców przemocy psychicznej. Po dokonaniu korekty o odpowiedzi ofiar odsetki te wynoszą odpowiednio: 76%, 75% i 71%.

5. OSTATNIE ZDARZENIE

5.1. OSTATNIE ZDARZENIE WEDŁUG OFIAR

Ofiary w większości deklarują, że ostatni z przypadków przemocy, którego doświadczyły od członków rodziny, miał miejsce dawniej niż 5 lat temu. W szczególności dotyczy to przemocy fizycznej (69%), ale także seksualnej (60%), ekonomicznej (57%) oraz psychicznej (54%).

W ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyło przemocy 22% ofiar przemocy psychicznej, 21% ofiar przemocy ekonomicznej, 17% ofiar przemocy seksualnej oraz 12% ofiar przemocy fizycznej. Pozostałe osoby, wobec których członkowie rodziny stosowali przemoc, deklarują, że było to pomiędzy rokiem, a pięcioma laty temu.

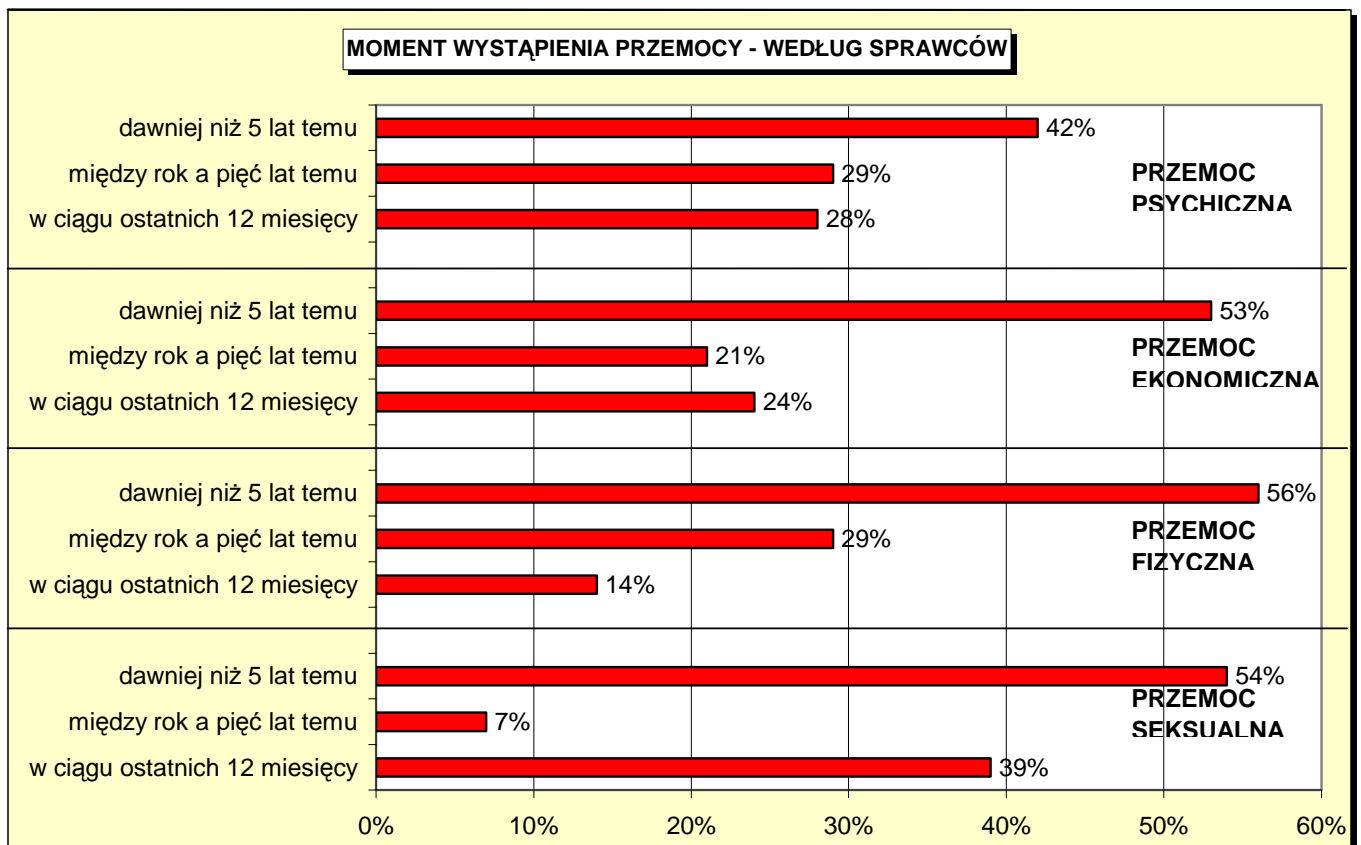
Wyniki nie sumują się do 100% - pominięto odmowy odpowiedzi oraz kategorię „trudno powiedzieć”

Wśród ofiar przemocy na szczególną uwagę zasługują osoby, które ostatniej sytuacji przemocy doświadczyły w ciągu ostatnich 12 miesięcy – świadczy bowiem o aktualności problemu, który niedawno wydarzył się w rodzinie. Sytuacja taka jest wyraźnie najczęstsza wśród respondentów z wykształceniem podstawowym (10% ogółu osób z tym poziomem wykształcenia), natomiast najrzadsza wśród osób z wykształceniem wyższym (4%).

Prawie dwukrotnie częściej ofiarami przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy były osoby oceniające swoją sytuację materialną jako złą (12%) niż jako dobrą (6%). Wyraźnie częściej od ogółu respondentów ofiarami przemocy w ostatnim roku były także osoby z gospodarstw domowych 5 i więcej osobowych oraz osoby chore i niepełnosprawne (12%).

5.2. OSTATNIE ZDARZENIE – WEDŁUG SPRAWCÓW

Sprawcy przemocy, podobnie jak jej ofiary, najczęściej stwierdzają, że dopuścili się jej dawniej niż 5 lat temu (56% sprawców w przypadku przemocy fizycznej, 54% przemocy seksualnej, 53% przemocy ekonomicznej oraz 42% przemocy psychicznej). Jednocześnie jednak częściej niż ofiary przyznają, że do stosowania przez nich przemocy wobec członków rodziny dochodziło w ciągu ostatnich 12 miesięcy (w przypadku przemocy seksualnej 39%, psychicznej 28%, ekonomicznej 24%, fizycznej 14%).

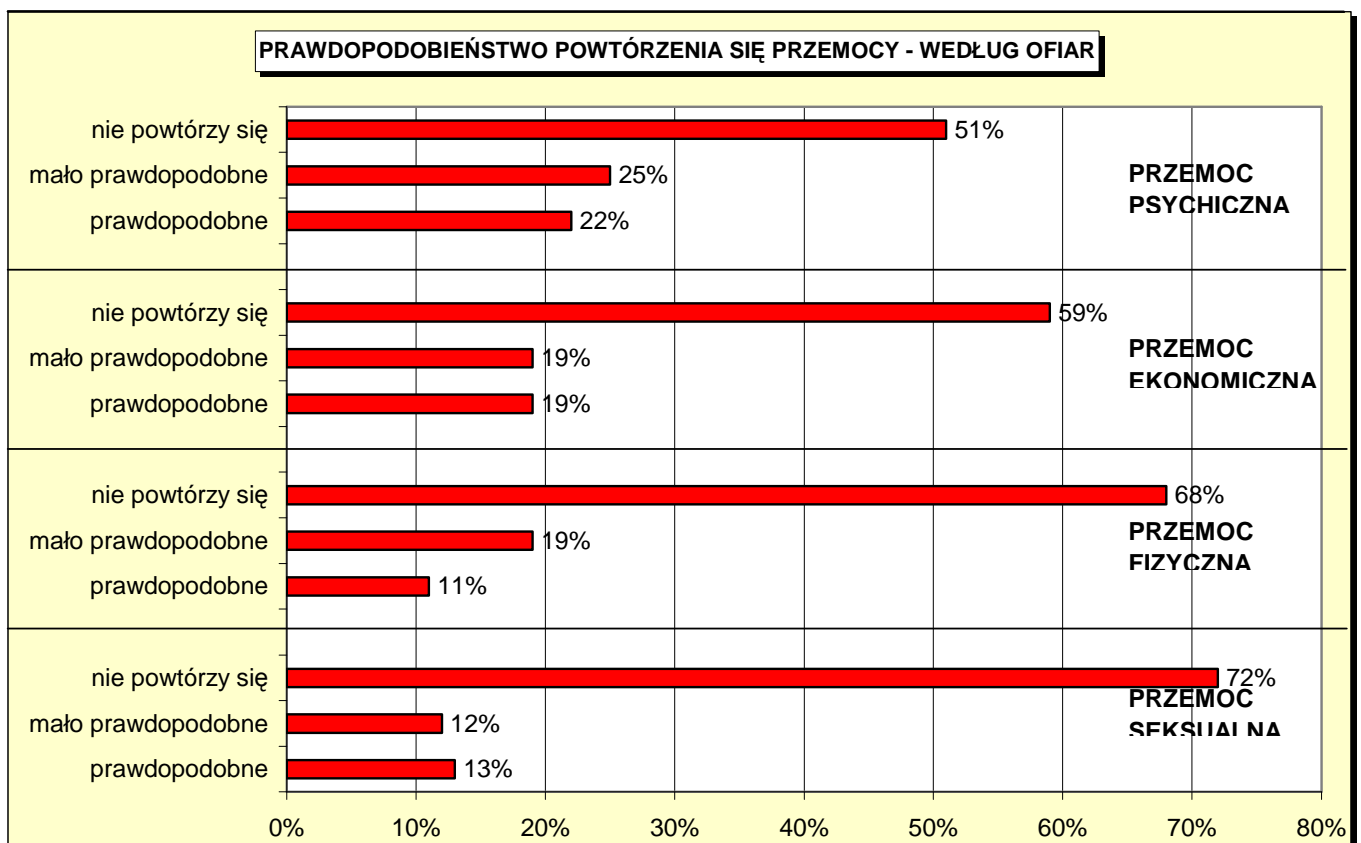
Wyniki nie sumują się do 100% - pominięto odmowy odpowiedzi oraz kategorię „trudno powiedzieć”

Sprawcy, którzy dopuszczali się przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy stanowią 11% ogółu trzydziestolatków, 7% mieszkańców miast od 20 do 100 tys. oraz 7% mieszkańców gospodarstw domowych z dziećmi do lat 18 (w porównaniu do 4% w gospodarstwach bez dzieci). Częściej zdarza się, że w ostatnim roku przemoc wobec rodziny stosowali mężczyźni (7%) niż kobiety (4%).

6. ŻYCIE W ZAGROŻENIU – PRAWDOPODOBIENSTWO POWTÓRZENIA SIĘ SYTUACJI PRZEMOCY

6.1. PRAWDOPODOBIENSTWO POWTÓRZENIA SIĘ SYTUACJI PRZEMOCY – WEDŁUG OFIAR

Większość ofiar przewiduje, że przemoc członków rodziny wobec nich nie powtórzy się w przyszłości. Najczęściej są o tym przekonane ofiary przemocy seksualnej (72%), a także fizycznej (68%). Rzadziej wystąpienia przemocy w przyszłości nie obawiają się osoby, które doświadczyły przemocy ekonomicznej (59%) oraz psychicznej (51%).

Wyniki nie sumują się do 100% - pominięto odpowiedź „trudno powiedzieć”

Powtórzenia się przemocy najczęściej obawiają się osoby, które spotkała ze strony członków rodziny przemoc psychiczna – 47% z nich uważa, że jest to (bardzo prawdopodobne -

10%, dość prawdopodobne - 12%, mało ale jednak prawdopodobne – 25%). Rzadziej takie obawy mają ofiary przemocy ekonomicznej (38%), a jeszcze rzadziej te, które doświadczyły przemocy fizycznej (30%) bądź seksualnej (25%).

Osoby, które obawiają się, że stosowana wobec nich przemoc psychiczna może (z większym lub mniejszym prawdopodobieństwem) powtórzyć się, to najczęściej ofiary tej formy przemocy w wieku 30-39 lat (54%), z wykształceniem zasadniczym zawodowym (52%) i mieszkające w miastach do 20 tys. (57%). Warto zwrócić uwagę, że prawdopodobieństwa powtórzenia się sytuacji przemocy emocjonalnej częściej nie wykluczały osoby, w których zamieszkują dzieci (54%) niż ofiary z pozostałych gospodarstw domowych (42%). Im większe gospodarstwo domowe, tym większe obawy ofiar przemocy psychicznej, że podobne zdarzenia mogą mieć miejsce w przyszłości (w gospodarstwach 2-osobowych – 43%, 3-4-osobowych – 49%-50%, natomiast w gospodarstwach 5 i więcej osobowych – 58%). Niepewność co do tego, czy przemoc emocjonalna nie powtórzy się najczęściej towarzyszy osobom żonatym/zamężnym (53%) oraz kawalerom i pannom (54%).

Respondenci, którzy doświadczyli przemocy ekonomicznej i obawiają się jej powtórzenia to przede wszystkim osoby mieszkające ze współmałżonkiem (52%), oceniające swoją sytuację materialną jako dobrą (45%). Niepokój co do tego czy sprawca nie powtórzy przemocy ekonomicznej najczęściej dzielają mieszkańcy wsi (50%), częściej osoby poniżej pięćdziesiątego roku życia (42% 18-29-latków, 44%-trzydziestolatków i 48% - czterdziestolatków) niż starsze (po 32% wśród osób w wieku 50-59 lat i 60 i więcej lat).

Natomiast ofiary przemocy fizycznej, które mają obawy, że może się ona powtórzyć to częściej kobiety (32%), niż mężczyźni, częściej osoby z gospodarstw domowych w których wychowują się dzieci do 18 roku życia (36%) niż z pozostałych rodzin (26%). Obawy związane z możliwością powtórzenia się przemocy fizycznej częściej niż inne ofiary tej formy przemocy deklarowały osoby zamężne/żonate (37%), mieszkające w najmniejszych miastach (43%), posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe (43%).

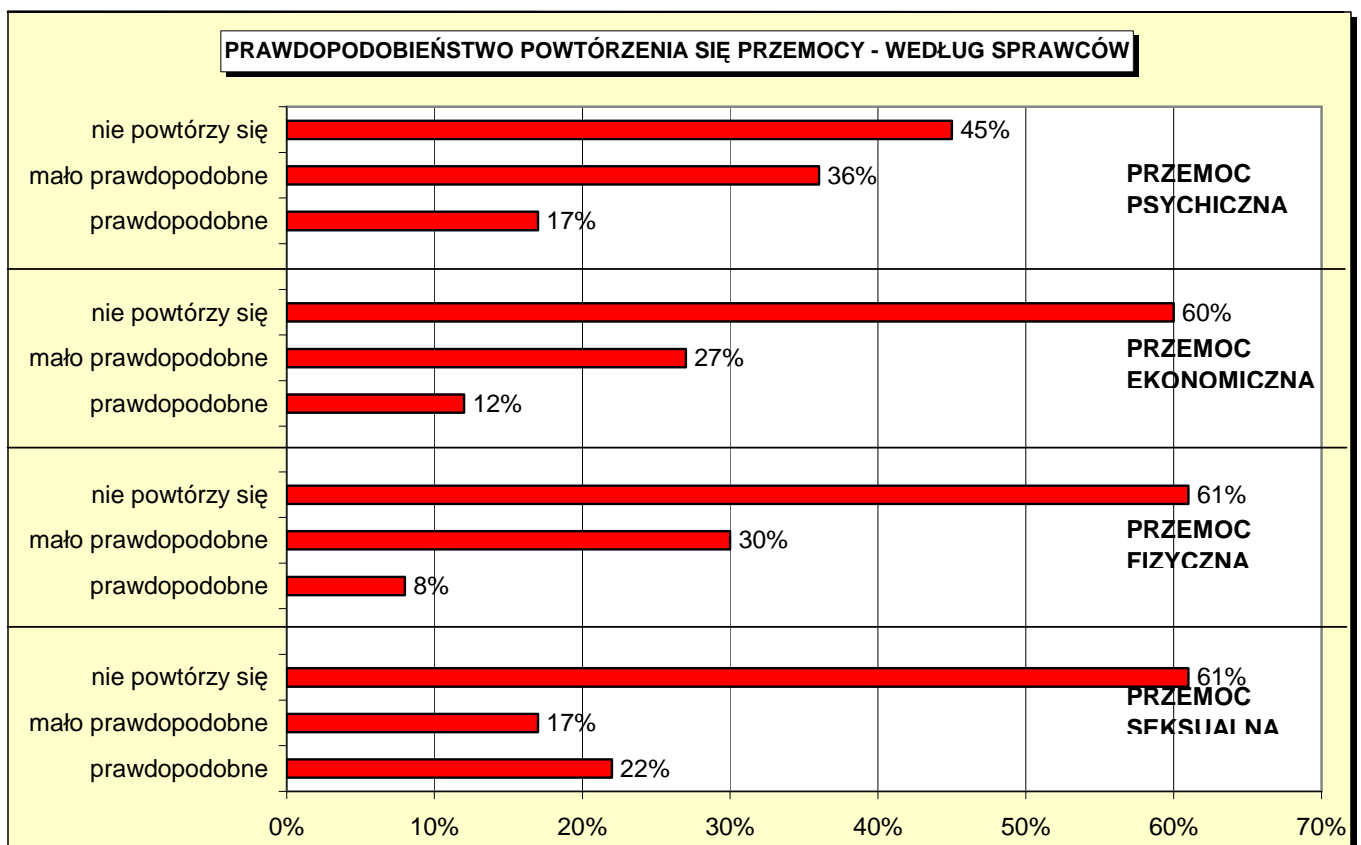
Ze względu na niewielką liczebność próby, charakterystyka ofiar przemocy seksualnej pod kątem obaw co do powtórzenia sytuacji nie jest uprawniona.

Wśród ogółu Polaków osoby, które były ofiarami przemocy psychicznej i nie mają pewności, że taka sytuacja się nie powtórzy stanowią 15%. Obawa przed powtórzeniem się przemocy

ekonomicznej towarzyszy 3% społeczeństwa, powtórzenia przemocy fizycznej obawia się 5%, natomiast przemocy seksualnej – jeden na stu Polaków.

6.2. PRAWDOPODOBIENSTWO POWTÓRZENIA SIĘ SYTUACJI PRZEMOCY – WEDŁUG SPRAWCÓW

Również sprawcy w większości przekonani są, że w przyszłości nie zastosują już przemocy wobec członków swojej rodziny. Po 61% sprawców przemocy seksualnej i fizycznej, 60% sprawców przemocy ekonomicznej oraz 45% sprawców przemocy psychicznej uważa, że taka sytuacja nie powtórzy się w przyszłości.

Wyniki nie sumują się do 100% - pominięto odpowiedź „trudno powiedzieć”

O brak pewności, że przemoc się nie powtórzy najczęściej mówią sprawcy przemocy psychicznej (53%), prawdopodobieństwo powtórzenia się takiej sytuacji nieco rzadziej dopuszczają sprawcy przemocy ekonomicznej, seksualnej (po 39%) i fizycznej (38%).

Obawa przed ponownym dopuszczeniem się przemocy psychicznej towarzyszy sprawcom tej formy przemocy tym częściej, im młodszy jest ich wiek (31% wśród osób powyżej 60 roku życia, 40% - pięćdziesięciolatków, 56% - czterdziestolatków, 62% - trzydziestolatków i 67% osób poniżej trzydziestego roku życia). Również im większe gospodarstwo domowe, tym pewność, że do ponownej przemocy emocjonalnej nie dojdzie – mniejsza (o obawach mówi w gospodarstwach 2-osobowych 35% osób, 3-osobowych – 58%, natomiast w cztero- i pięcioosobowych – odpowiednio 63% i 65% osób). Co ważne prawdopodobieństwo powtórzenia przemocy psychicznej częściej biorą pod uwagę sprawcy przemocy emocjonalnej z gospodarstw domowych, w których wychowują się dzieci (63%) niż z pozostałych (44%). Jednocześnie też możliwość ponownego wystąpienia przemocy psychicznej częściej niż inni dopuszczają kawalerowie i panny (67%).

Wśród sprawców przemocy fizycznej o braku pewności, że podobne sytuacje nie będą miały miejsca w przyszłości najczęściej mówili trzydziestolatkowie (79%), częściej osoby z rodzin, w których wychowują się dzieci (58%) niż z pozostałych gospodarstw domowych (23%). Im większe gospodarstwo domowe, i lepsza sytuacja materialna, tym częściej zgłaszane przez sprawców przemocy fizycznej obawy, że ponownie mogą dopuścić się przemocy wobec najbliższych (od 16% wśród osób w złej sytuacji materialnej i 26% - z gospodarstw domowych 2-osobowych do 45% wśród osób w dobrej sytuacji materialnej i 64% - z gospodarstw domowych pięcio- i więcej osobowych). Warto dodać, że o braku pewności co do powtórzenia przemocy fizycznej wobec członków rodziny częściej mówiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (45%) oraz średnim (46%) niż z podstawowym (16%), czy wyższym (34%).

Wnioskowanie o charakterystyce sprawców przemocy seksualnej i ekonomicznej, którzy dopuszczają prawdopodobieństwo powtórzenia się sytuacji przemocy jest nieuprawnione ze względu na zbyt małe liczebności.

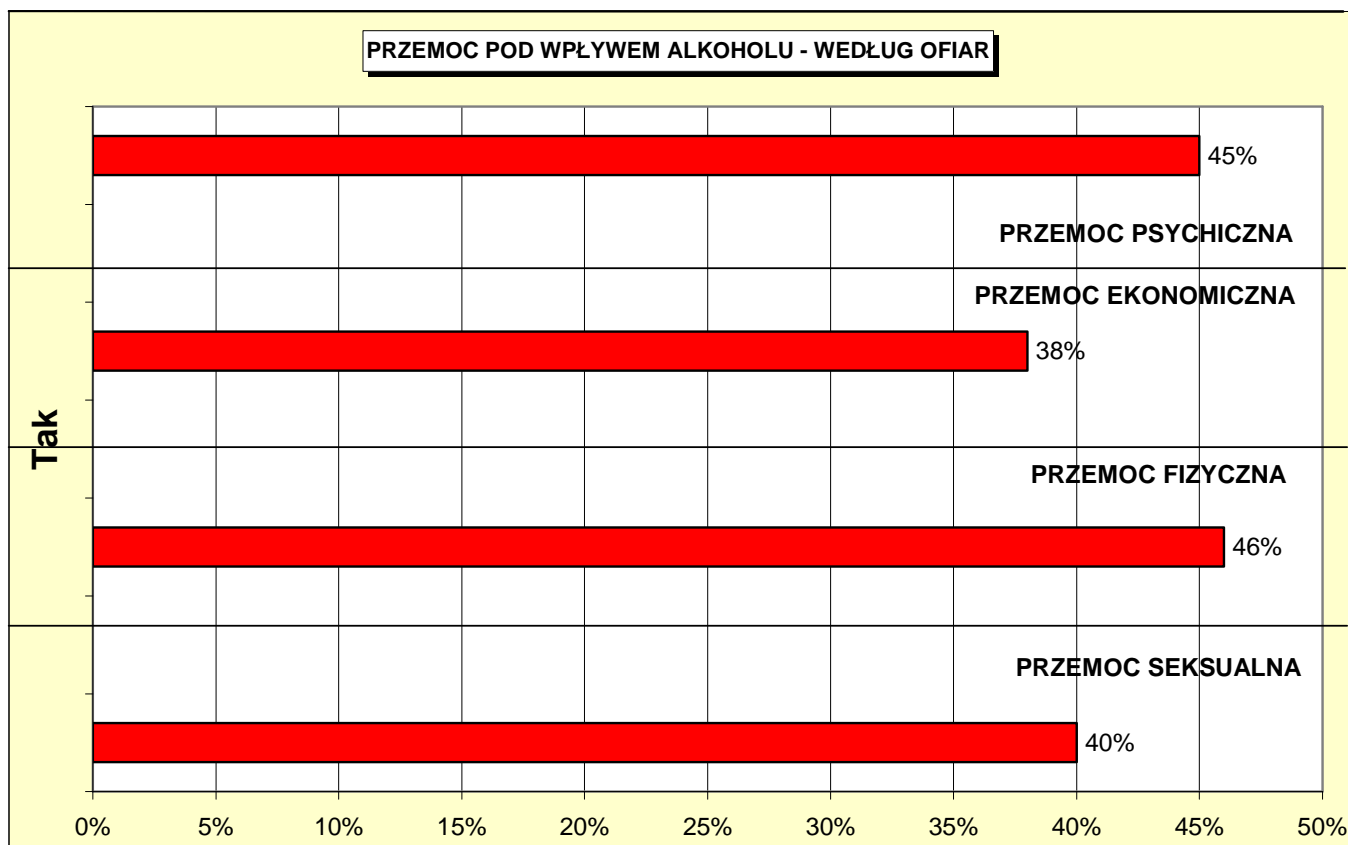
8% ogółu polskiego społeczeństwa to osoby, które nie tylko przyznają się do bycia sprawcami przemocy psychicznej, ale także nie wykluczają, że podobne zachowania powtórzą się w przyszłości. Odsetek ten jest niższy dla przemocy fizycznej – 3% i ekonomicznej – co setny. Natomiast w przypadku przemocy seksualnej mniej niż co setny Polak przyznaje się do bycia jej sprawcą i przewiduje, że może dopuścić się podobnych czynów także w przyszłości.

7. PRZEMOC W RODZINIE POD WPLYWEM ALKOHOLU

7.1. PRZEMOC W RODZINIE POD WPLYWEM ALKOHOLU – WEDŁUG OFIAR

Spożywanie alkoholu ma duży wpływ na występowanie przemocy w rodzinach. Okazuje się, że 46% ofiar – niezależnie od rodzaju przemocy – stwierdziło, że przynajmniej raz sprawca był w momencie zdarzenia pod wpływem alkoholu.

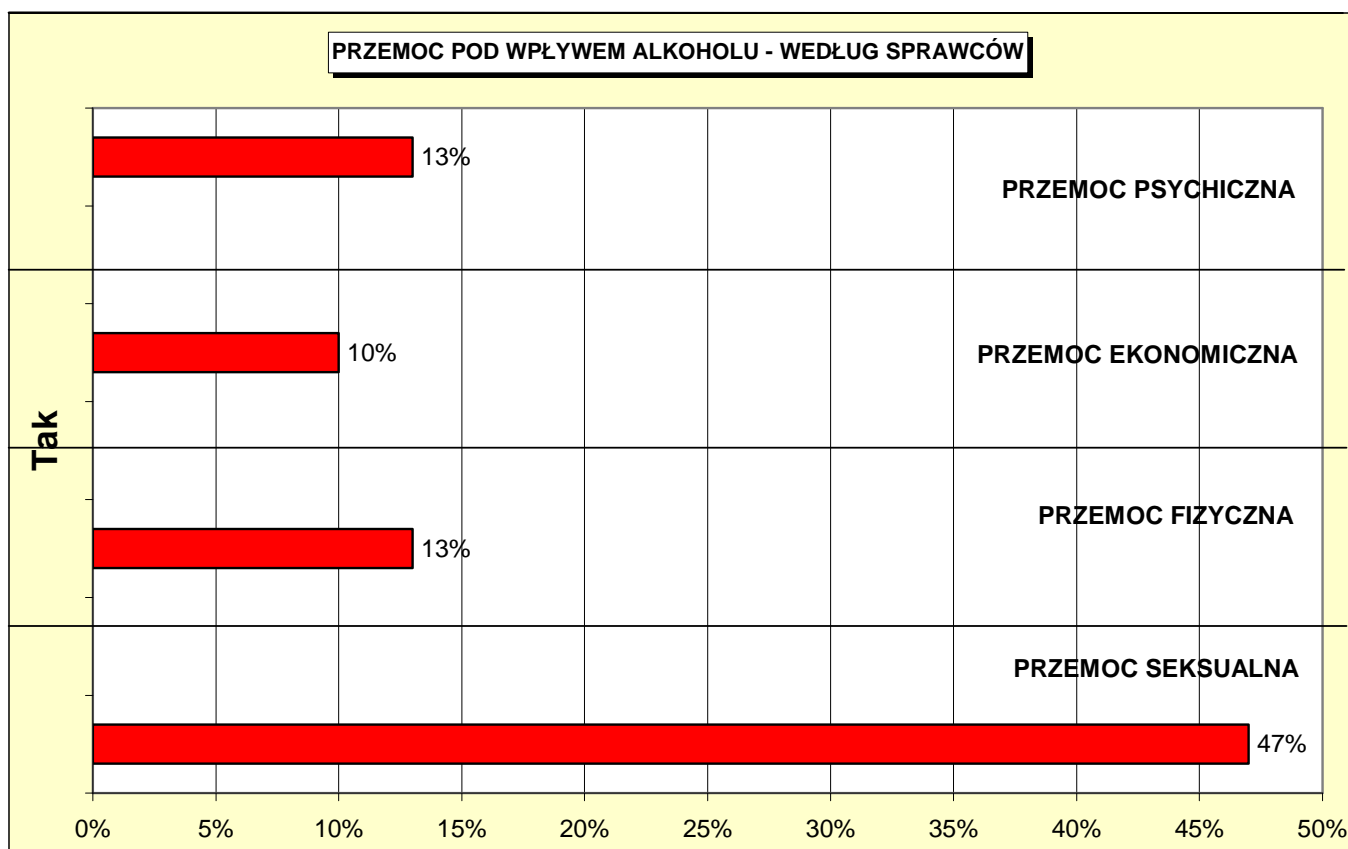
Według ofiar, sprawcy byli pod wpływem alkoholu w 46% przypadków przemocy fizycznej, 45% przemocy psychicznej, 40% przemocy seksualnej oraz 38% przemocy ekonomicznej.

7.2. PRZEMOC W RODZINIE POD WPLYWEM ALKOHOLU – WEDŁUG SPRAWCÓW

Sprawcy, z wyjątkiem sprawców przemocy seksualnej (jednak w tym wypadku liczebność próby była zbyt mała by wyciągać jednoznaczne wnioski), bardzo rzadko przyznają się do dokonywania przemocy pod wpływem alkoholu – przynajmniej raz było pod jego wpływem, wedle deklaracji własnych - 15% sprawców przemocy (niezależnie od jej rodzaju).

Do bycia pod wpływem alkoholu w chwili, gdy dochodziło do przemocy wobec członka rodziny przyznało się 13% sprawców przemocy psychicznej, 10% sprawców przemocy ekonomicznej oraz 13% sprawców przemocy fizycznej.

Z deklaracji ofiar wynika, że prawie połowa (46%) ofiar przemocy przynajmniej raz miała do czynienia ze sprawcą będącym pod wpływem alkoholu. Natomiast z deklaracji uzyskanych od sprawców, że do bycia pod wpływem alkoholu przynajmniej raz podczas stosowania wobec innych przemocy przyznało się zaledwie 15% osób. Różnica w postrzeganiu sytuacji – lub przyznawaniu się do niej – jest więc znacząca.

8. KORZYSTANIE Z POMOCY RÓŻNYCH INSTYTUCJI I ORGANIZACJI ORAZ OCENA ICH SKUTECZNOŚCI

8.1. KORZYSTANIE Z POMOCY RÓŻNYCH INSTYTUCJI I ORGANIZACJI

Z pomocy różnych instytucji i organizacji najczęściej korzystały rodziny, w których wystąpił problem przemocy fizycznej (20%) i psychicznej (19%). Niewiele rzadziej po pomoc zgłaszały się rodziny, w których doszło do przemocy seksualnej (17%), natomiast najrzadziej – rodziny dotknięte przemocą ekonomiczną (14%). Oznacza to, że spośród rodzin dotkniętych problemem przemocy tylko nieliczne (łącznie – co piąta) zgłaszały się po pomoc instytucjonalną. Zdecydowana większość pozostawała więc bez pomocy (z żadnej formy pomocy nie korzystało 80% rodzin, w których problem przemocy w rodzinie wystąpił).

Zazwyczaj wsparcie, z jakiego korzystają rodziny dotknięte przemocą, ogranicza się do zwrócenia się do policji. Z pomocy policji korzysta 14% rodzin, w których występuje przemoc fizyczna, 12% tych, w których występuje przemoc psychiczna, co dziesiąta (10%), gdy w grę wchodzi przemoc seksualna oraz 7% w przypadku przemocy ekonomicznej.

Oprócz wsparcia otrzymywanego od policji, stosunkowo częsta jest pomoc kuratora, sądu czy prokuratury – w zależności od rodzaju przemocy korzysta z niej od 4% do 5% rodzin. Od 1% do 3% rodzin korzysta ponadto z pomocy prawnej/ konsultacji prawnych.

Bardzo rzadkie jest niestety korzystanie przez respondentów z rodzin dotkniętych przemocą z pomocy terapeutycznej lub psychologicznej w odpowiednich instytucjach/ organizacjach. Taka forma wsparcia dotyczy od 2% do 5% rodzin, w których występuje przemoc.

Dwie na sto (2%) rodzin, w których występowała przemoc psychiczna oraz trzy na sto (3%), w której występowała przemoc ekonomiczna, fizyczna lub seksualna, korzystało z pomocy pracownika socjalnego, ośrodka pomocy rodzinie itp. Od 2% do 1% rodzin w zależności od rodzaju przemocy, jaką są dotknięte korzystało natomiast z pomocy polegającej na uruchomieniu procedury zobowiązującej do leczenia odwykowego.

Zdarzało się ponadto, ale niezwykle rzadko, że w gospodarstwach domowych respondentów brano udział w spotkaniach grup wsparcia dla ofiar lub sprawców przemocy w rodzinie, dzwoniło do telefonu zaufania, uruchamiano procedurę „Niebieskiej Karty”, pomocy udzielał Kościół lub ksiądz. Pomoc lekarska angażowano w 2% sytuacji przemocy fizycznej i w co setnym przypadku przemocy seksualnej.

KORZYSTANIE Z POMOCY W ZWIĄZKU Z PRZEMOCĄ W RODZINIE				
	Przemoc psychiczna	Przemoc ekonomiczna	Przemoc fizyczna	Przemoc seksualna
tak, z pomocy policji, dzielnicowego (np. wizyty policji)	12%	7%	14%	10%
tak, z pomocy pracownika socjalnego, z pomocy społecznej, ośrodka pomocy rodzinie, centrum interwencji kryzysowej itp.	2%	3%	3%	3%
tak, z pomocy kuratora, sądu, prokuratury	4%	4%	5%	4%
tak, z pomocy terapeutycznej, psychologicznej w odpowiednich instytucjach, organizacjach	5%	2%	4%	4%
tak, z pomocy prawnej, konsultacji prawnych	2%	3%	2%	1%
tak, z pomocy w ramach grup wsparcia; grup samopomocowych dla ofiar \ sprawców przemocy w rodzinie	1%	1%	1%	-
tak, z telefonu zaufania,	-	-	1%	1%
tak, z pomocy szkoły lub świetlicy, placówki środowiskowej, socjoterapeutycznej dla dzieci	-	-	-	-
tak, z pobytu w schronisku dla ofiar przemocy	-	-	-	-
tak, z pomocy polegającej na uruchomieniu procedury zobowiązującej do leczenia odwykowego	2%	1%	1%	1%
tak, z pomocy polegającej na uruchomieniu procedury, założeniu "Niebieskiej Karty"	1%	-	1%	-
tak, z pomocy Kościoła, księdza, proboszcza z parafii	1%	1%	-	-
tak, z pomocy lekarskiej, medycznej	-	-	2%	1%
tak, z innych form pomocy	1%	1%	-	1%
nie	81%	84%	79%	83%
nie wiem, nie pamiętam	-	2%	1%	-
odmowa odpowiedzi	-	-	-	-

Wśród ogółu polskich rodzin, rodziny korzystające z pomocy w związku z przemocą w rodzinie (niezależnie od jej formy) stanowią 10% (wśród rodzin dotkniętych problemem przemocy odsetek ten wynosi – jak wspominaliśmy na wstępie – 21%). 8% robiło to ze względu na przemoc psychiczną, 2% ze względu na przemoc ekonomiczną, 5% ze względu na przemoc fizyczną, a co setna (1%) ze względu na przemoc seksualną¹.

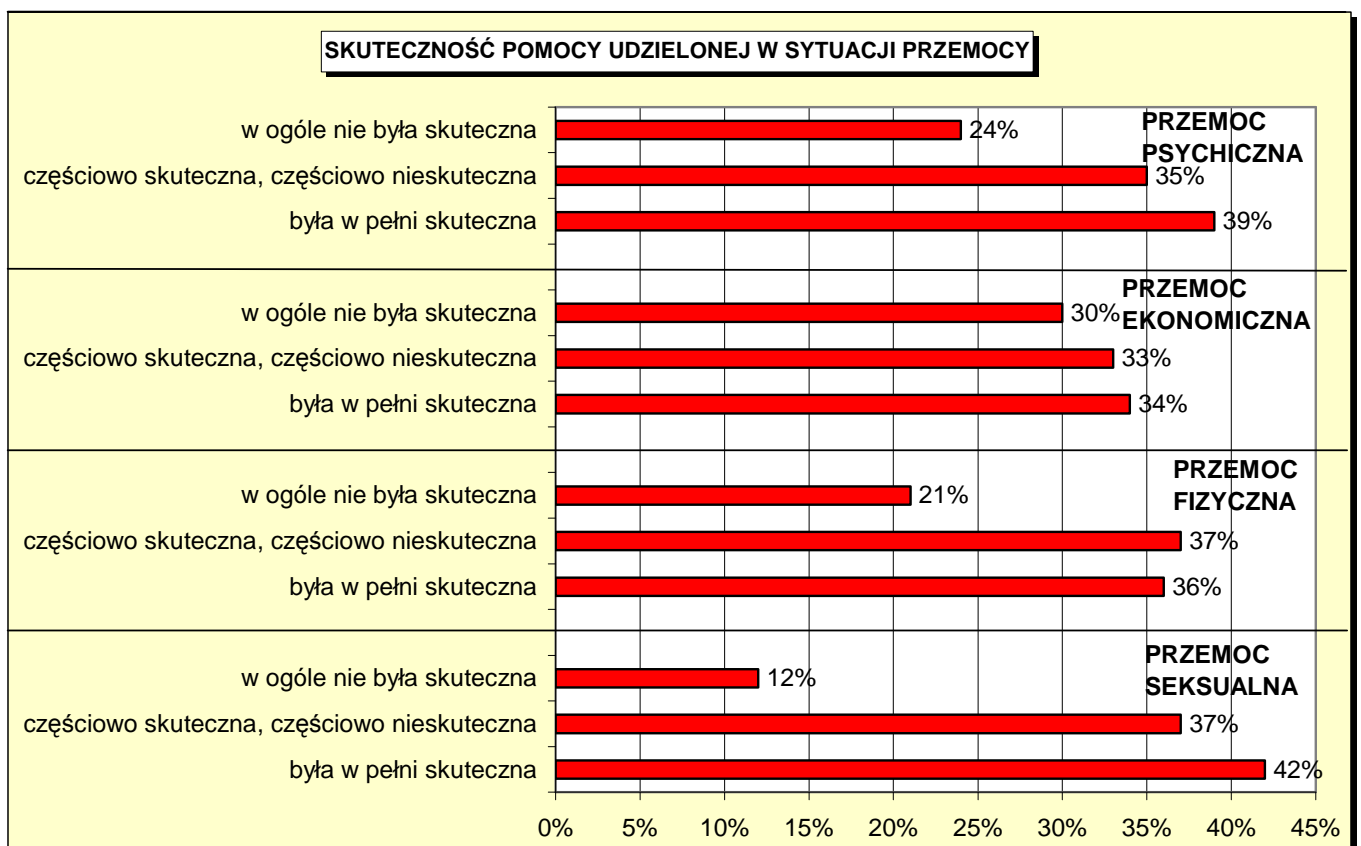
O korzystaniu z pomocy różnych instytucji i organizacji, częściej mówiły respondentki (kobiety) i ich rodziny (29% z rodzin dotkniętych przemocą) niż respondenci (mężczyźni, 11%). Po pomoc częściej zgłaszały się rodziny w złej (34%) niż w dobrej sytuacji materialnej (16%).

¹ Wyniki nie sumują się do 10% ogółu rodzin, ze względu na współwystępowanie różnych form przemocy w ramach jednej rodziny.

8.2. OCENA SKUTECZNOŚCI OTRZYMANEJ POMOCY

Otrzymana w sytuacjach przemocy w rodzinie pomoc zazwyczaj oceniana jest jako przynajmniej częściowo skuteczna. Jako skuteczną w pełni ocenili ją 42% osób korzystających z pomocy różnych organizacji w związku z wystąpieniem przemocy seksualnej, 39%, gdy chodziło o przemoc psychiczną, 36% w sytuacjach przemocy fizycznej oraz 34% - przemocy ekonomicznej.

Część badanych oceniła udzieloną im pomoc za częściowo skuteczną. Takiego zdania jest po 37% osób korzystających z pomocy w związku z przemocą fizyczną i seksualną, 35% korzystających z pomocy przy przemocu psychicznej oraz 33% przy przemocu ekonomicznej. Od 12% respondentów w przypadku przemocy seksualnej do 30% w przypadku przemocy ekonomicznej uznało udzieloną im pomoc za w ogóle nieskuteczną.

MARGINES BŁĘDU PRZY WNIOSKOWANIU

		Wielkość frakcji:											
Wiarwood UOSC	0,95	1%	3%	5%	10%	15%	20%	25%	30%	35%	40%	45%	50%
Wielkość próby													
50		2,8%	4,7%	6,0%	8,3%	9,9%	11,1%	12,0%	12,7%	13,2%	13,6%	13,8%	13,9%
100		2,0%	3,3%	4,3%	5,9%	7,0%	7,8%	8,5%	9,0%	9,3%	9,6%	9,8%	9,8%
150		1,6%	2,7%	3,5%	4,8%	5,7%	6,4%	6,9%	7,3%	7,6%	7,8%	8,0%	8,0%
200		1,4%	2,4%	3,0%	4,2%	4,9%	5,5%	6,0%	6,4%	6,6%	6,8%	6,9%	6,9%
250		1,2%	2,1%	2,7%	3,7%	4,4%	5,0%	5,4%	5,7%	5,9%	6,1%	6,2%	6,2%
300		1,1%	1,9%	2,5%	3,4%	4,0%	4,5%	4,9%	5,2%	5,4%	5,5%	5,6%	5,7%
350		1,0%	1,8%	2,3%	3,1%	3,7%	4,2%	4,5%	4,8%	5,0%	5,1%	5,2%	5,2%
400		1,0%	1,7%	2,1%	2,9%	3,5%	3,9%	4,2%	4,5%	4,7%	4,8%	4,9%	4,9%
450		0,9%	1,6%	2,0%	2,8%	3,3%	3,7%	4,0%	4,2%	4,4%	4,5%	4,6%	4,6%
500		0,9%	1,5%	1,9%	2,6%	3,1%	3,5%	3,8%	4,0%	4,2%	4,3%	4,4%	4,4%
550		0,8%	1,4%	1,8%	2,5%	3,0%	3,3%	3,6%	3,8%	4,0%	4,1%	4,2%	4,2%
600		0,8%	1,4%	1,7%	2,4%	2,9%	3,2%	3,5%	3,7%	3,8%	3,9%	4,0%	4,0%
650		0,8%	1,3%	1,7%	2,3%	2,7%	3,1%	3,3%	3,5%	3,7%	3,8%	3,8%	3,8%
700		0,7%	1,3%	1,6%	2,2%	2,6%	3,0%	3,2%	3,4%	3,5%	3,6%	3,7%	3,7%
750		0,7%	1,2%	1,6%	2,1%	2,6%	2,9%	3,1%	3,3%	3,4%	3,5%	3,6%	3,6%
800		0,7%	1,2%	1,5%	2,1%	2,5%	2,8%	3,0%	3,2%	3,3%	3,4%	3,4%	3,5%
850		0,7%	1,1%	1,5%	2,0%	2,4%	2,7%	2,9%	3,1%	3,2%	3,3%	3,3%	3,4%
900		0,7%	1,1%	1,4%	2,0%	2,3%	2,6%	2,8%	3,0%	3,1%	3,2%	3,3%	3,3%
950		0,6%	1,1%	1,4%	1,9%	2,3%	2,5%	2,8%	2,9%	3,0%	3,1%	3,2%	3,2%
1000		0,6%	1,1%	1,4%	1,9%	2,2%	2,5%	2,7%	2,8%	3,0%	3,0%	3,1%	3,1%
1050		0,6%	1,0%	1,3%	1,8%	2,2%	2,4%	2,6%	2,8%	2,9%	3,0%	3,0%	3,0%
1100		0,6%	1,0%	1,3%	1,8%	2,1%	2,4%	2,6%	2,7%	2,8%	2,9%	2,9%	3,0%
1150		0,6%	1,0%	1,3%	1,7%	2,1%	2,3%	2,5%	2,6%	2,8%	2,8%	2,9%	2,9%
1200		0,6%	1,0%	1,2%	1,7%	2,0%	2,3%	2,5%	2,6%	2,7%	2,8%	2,8%	2,8%
1250		0,6%	0,9%	1,2%	1,7%	2,0%	2,2%	2,4%	2,5%	2,6%	2,7%	2,8%	2,8%
1300		0,5%	0,9%	1,2%	1,6%	1,9%	2,2%	2,4%	2,5%	2,6%	2,7%	2,7%	2,7%
1350		0,5%	0,9%	1,2%	1,6%	1,9%	2,1%	2,3%	2,4%	2,5%	2,6%	2,7%	2,7%
1400		0,5%	0,9%	1,1%	1,6%	1,9%	2,1%	2,3%	2,4%	2,5%	2,6%	2,6%	2,6%
1450		0,5%	0,9%	1,1%	1,5%	1,8%	2,1%	2,2%	2,4%	2,5%	2,5%	2,6%	2,6%
1500		0,5%	0,9%	1,1%	1,5%	1,8%	2,0%	2,2%	2,3%	2,4%	2,5%	2,5%	2,5%

KONTROLA REALIZACJI I JAKOŚCI BADANIA W TNS OBOP

TNS OBOP posiada ogólnopolską sieć doświadczonych, wieloletnich współpracowników terenowych – koordynatorów i ankieterów. Niezależnie od typu badania czy stosowanej metody badawczej, TNS OBOP poświęca wiele uwagi zagadnieniom kontroli sieci ankieterskiej. Proces ten jest wieloetapowy i zaczyna się jeszcze przed rozpoczęciem badania:

- I etap kontroli: odpowiedni dobór pracowników terenowych, czyli staranna rekrutacja ankieterów i koordynatorów szczególnie pod względem posiadanych predyspozycji do wykonywania tego rodzaju pracy;
- II etap kontroli: szkolenia zarówno ogólne - dotyczące podstawowych zasad pracy ankieterskiej, jak i szczegółowe – organizowane na potrzeby konkretnych projektów badawczych;
- III etap kontroli: kontrola terenowa po przeprowadzeniu badania w stosunku do pomiarów realizowanych bezpośrednio w terenie bez względu na wykorzystaną technikę.

Kontrola terenowa spełnia dwa podstawowe cele:

- **poznawczy**, pozwalający dowiedzieć się jak pracują ankieterzy, jak są postrzegani przez respondentów, jak respondenci odbierają badania i jaki jest ich stosunek do badań oraz jakie błędy są najczęściej popełniane;
- **pragmatyczny**, służący ocenie pracy ankieterów, wykrywaniu nieprawidłowości i uchybień w ich działalności, minimalizowaniu błędów poprzez doszkalanie oraz stosowanie systemu kar i nagród.

Nadrzędnym celem kontroli badań jest **utrzymanie i zapewnienie wysokiej jakości i rzetelności badań**. Dobór ankieterów do kontroli, przede wszystkim terenowej, dokonuje się według kryteriów doboru celowego z elementami doboru losowego. Jednostką analizy jest ankieter, a następnie region. Kontrolę realizuje się przy użyciu odpowiednich kwestionariuszy kontrolnych:

- bezpośrednio przez sieć kontrolerów regionalnych i wysyłanych z Warszawy,
- telefonicznie przez kontrolerów operujących z Warszawy.

Narzędziem pomocniczym w procesie kontroli bezpośredniej i pośredniej jest stały **monitoring badań** ze względu na:

- liczbę ankieterów zaangażowanych w badanie,
- liczbę wywiadów zrealizowanych przez danego ankietera,
- datę przeprowadzenia i czas rozpoczęcia wywiadu,

- liczbę odmów,
- liczbę odebranych kart zapowiednich na poziomie ankietera, regionu oraz całego badania.

W przypadku badań prowadzonych techniką CATI zasadniczym elementem kontroli jest nadzór systemu NIPO nad realizacją badania, który zapewnia 100% poprawności realizacji wywiadu, nie pozwalając ankieterom na pominięcie czy też przeciwnie – zadanie niepotrzebnych pytań. NIPO kontroluje czas realizacji ankiety, a nawet kolejność zaznaczania odpowiedzi w pytaniach wieloodpowiedziowych. System pilnuje również poprawności doboru respondenta, nie pozwalając na realizację badania z niewłaściwą osobą.

TNS OBOP wszystkie projekty badawcze realizuje zgodnie ze standardami przyjętymi przez OFBOR. W 2000 roku jako jedni z pierwszych przystąpiliśmy do Programu Kontroli Jakości Pracy Ankietera.